UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Bakalářská práce

2017 **Anežka Fenclová**

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Anežka Fenclová

Sociální žurnalistika jako specifický typ žurnalistiky

Bakalářská práce

Praha 2017

Autor práce: **Anežka Fenclová**

Vedoucí práce: **Mgr. Roman Hájek**

Rok obhajoby: **2017**

Bibliografický záznam

FENCLOVÁ, Anežka. *Sociální žurnalistika jako specifický typ žurnalistiky*. Praha, 2017. 82 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce Mgr. Roman Hájek.

Abstrakt

Bakalářská práce *Sociální žurnalistika jako specifický typ žurnalistiky* se zabývá vymezením a definicí sociální žurnalistiky jako autonomní novinářské oblasti. Práce se zaměřuje především na specificitu sociální žurnalistiky a její vymezení v odborné literatuře a praxi. Konkrétně si klade za cíl ohraničit tuto dosud blíže nedefinovanou oblast žurnalistiky a osvětlit význam, který má pro společnost. Teoretická část práce se věnuje vymezení sociální žurnalistiky v odborné literatuře, konstitutivním rysům a jejímu vymezení vůči příbuzným pojmům (např. confessional journalism, investigative journalism, literary jornalism, humanistic reporting). Praktická část pak na základě rozhovorů s pěti vybranými novináři, kteří se sociální žurnalistice věnují, sleduje její vymezení v praxi a doplňuje základní charakteristiku o jejich vnímání této novinářské oblasti.

Abstract

Bachelor thesis Social journalism as a specific type of journalism deals with the definition and definition of social journalism as an autonomous press area. The thesis focuses on the specificity of social journalism and its definition in professional literature and practice. Specifically, it aims to delimit this undefined area of journalism and to illustrate the importance it has for society. The theoretical part deals with the definition of social journalism in professional literature, a constitutive feature and its definition of related concepts (eg Confessional journalism, investigative journalism, literary journalism, humanistic reporting). The practical part, based on interviews with five selected journalists dealing with social journalism, follows its definition in practice and complements the basic characteristics of their perception of the area.

Klíčová slova

sociální žurnalistika, confessional journalism, investigativní žurnalistika, literarní žurnalistika, humanistic reporting**,** feautre, Respekt

Keywords

social journalism, confessional journalism, investigative journalism, literary journalism, humanistic reporting**,** feautre, Respekt

Rozsah práce: 111 748 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

v Praze dne 18. května 2017 Anežka Fenclová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu práce Mgr. Romanu Hájkovi za pomoc, podporu i cenné rady. Dále bych ráda poděkovala Petru Třešňákovi a všem dalším novinářům, kteří poskytli rozhovory, své zkušenosti a věnovali svůj čas.

SCHVÁLENO

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK
Teze BAKALÁŘSKÉ diplomové práce

TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:

Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta: Fenclová Anežka	**Razítko podatelny:**
Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta: 2014	
E-mail diplomantky/diplomanta: anezkafenclova@gmail.com	
Studijní obor/forma studia: Žurnalistika prezenční	

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta sociálních věd
Došlo dne: 27-05-2016 -1-
Čj: 3049 Přílohy: Skartační heslo:
Přiděleno:

Předpokládaný název práce v češtině:
Sociální žurnalistika jako specifický typ žurnalistiky

Předpokládaný název práce v angličtině:
Social journalism as a specific type of journalism

Předpokládaný termín dokončení:
LS 2016/2017

Základní charakteristika tématu a předpokládaný cíl práce (max. 1000 znaků)**:**
Cílem práce je vymezit sociální žurnalistiku jako autonomní a specifický typ žurnalistiky, jenž navzdory svému okrajovému postavení snese srovnání např. se sportovní či politickou žurnalistikou. Na základě studia existující literatury a dostupných zdrojů stanovím základní konstitutivní rysy sociální žurnalistiky (z hlediska témat, povahy práce, novinářské etiky či typických žánrů) a pokusím se o její vymezení vůči podobným pojmům (např. *confession journalism*). Součástí hledání definice budou rovněž rozhovory s novináři, kteří se sociální žurnalistikou zabývají a doplní literaturu svým vlastním vnímáním této novinářské oblasti. Sekundárním cílem práce je přiblížit problematiku dané oblasti a odkrýt/osvětlit význam sociální žurnalistiky pro společnost.

Předpokládaná struktura práce:

1) Úvod
2) Dosavadní vymezení sociální žurnalistiky v odborné literatuře
3) Sociální žurnalistika v českých médiích
4) Metodologie
5) Konstitutivní rysy sociální žurnalistiky
6) Pokus o definici
7) Závěr

Vymezení zpracovávaného materiálu:
Odborné texty věnující se sociální žurnalistice; sociální tematika v časopisech Respekt a Reportér v roce 2016; polostrukturované rozhovory s vybranými novináři (cca 5).

Postup (technika) při zpracování materiálu:
Metody práce: Rešerše existující literatury a dostupných zdrojů. Reflexe sociální žurnalistiky v současných českých a zahraničních médiích. Polostrukturované rozhovory s cca 5 novináři (Petr Třešňák, Hana Čápová, …). Metody zpracování dat: kritické čtení a analýza zdrojů; kvalitativní obsahová analýza rozhovorů s respondenty.

Základní literatura:

COWARD, Rosalind. How to die well: Aesthetic and ethical issues in confessional cancer diaries. *Journalism* [online]. 2014. Dostupné z: http://jou.sagepub.com

- Článek poskytuje základní informace o fenoménu konfesionální (zpovědní) žurnalistiky, kterou lze vykládat jako podmnožinu publicistiky. Zabývá se etickými problémy, které přináší psaní článků v první osobě, zejména o zkušenostech s rakovinou a umíráním. Tento specifický typ žurnalistiky autorka článku analyzuje i z hlediska postavení a významu v médiích.

MCNAIR, Brian. *Sociologie žurnalistiky.* Praha : Portál, 2004.

- Publikace se zabývá sociologií žurnalistiky. Vedle typologie a pokusů o definici žurnalistiky autor analyzuje vliv médií na společnost. Sleduje také faktory ovlivňující žurnalistickou produkci nebo účinky žurnalistiky.

MCQUAIL, Denis. *Žurnalistika a společnost.* V Praze: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016.

- Ve své nejnovější publikaci *Žurnalistika a společnost* se vlivný teoretik médií Denis MCQuail zamýšlí nad proměnami, významem a posláním žurnalistiky, které podle něj vždy úzce souvisejí s hlubší transformací společnosti. Mimo teorií o vztahu mezi žurnalistikou a společností přináší publikace také definici žurnalistiky a teoretické základy pro její další studium.

OSVALDOVÁ, Barbora – HALADA, Jan. *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace*. Praha : Libri, 2007.

- Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace obsahuje výstižná slovníková hesla z oblasti médií a marketingu.

PLÁŠEK, Radovan. *Odborný text*. Brno: Masarykova univerzita, 2014.

- Publikace Radovana Pláška přináší doporučení, jak správně postupovat při vytváření odborného textu. Zahrnuje základní aspekty odborného psaní. Problematické oblasti dále rozebírá na konkrétních příkladech.

TRAMPOTA, Tomáš – Vojtěchovská, Martina. *Metody výzkumu médií.* Praha: Portál, 2010.

- Publikace čtenáře seznamuje s metodami užívanými při výzkumu médií. Jednotlivé metodické postupy rozebírá na konkrétních příkladech z českých médií.

TRAQUINA, Nelson. Theory Consolidation in the Study of Journalism: A Comparative Analysis of the News Coverage of the HIV/AIDS Issue in Four Countries. *Journalism* [online]. 2004. Dostupné z: http://jou.sagepub.com

- Článek se věnuje komparativní analýze zpravodajství o viru HIV/AIDS ve čtyřech různých zemích: ve Spojených státech, Brazílii, Portugalsku a Španělsku během tříměsíčního rozpětí od října do prosince 1993.

Diplomové práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

LINHARTOVÁ, Barbora. The muckrakers aneb vybrané mediální kauzy v USA na počátku 20. století. Praha, 2014. 57 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Jan Cebe, Ph.D.

ŽIŽKOVÁ, Markéta. Nová podoba zpravodajství a publicistiky v časopise Respekt s novým formátem. Vítězství a prohry. Praha, 2011. 41s. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd. Katedra žurnalistiky. Vedoucí bakalářské práce Doc. PhDr. Barbora Osvaldová.

Datum / Podpis studentky:

20. 5. 2016 ..... Anežka Jindrová .....

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

Hájek, Roman 20.5.2016 .....

Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga	**Datum / Podpis pedagožky/pedagoga**

Obsah

ÚVOD ... **2**

1. VYMEZENÍ SOCIÁLNÍ ŽURNALISTIKY V ODBORNÉ LITERATUŘE ... **4**

1.2 SOCIÁLNÍ ŽURNALISTIKA A PŘÍBUZNÉ POJMY ... 6
1.2.1 Muckrackers ... *6*
1.2.2 Humanistic reporting ... *8*
1.2.3 Investigativní žurnalistika (Investigative journalism) ... *9*
1.2.4 Literární žurnalistika (Literary journalism) ... *11*
1.2.5 Confessional journalism ... *13*
1.3 KONSTITUTIVNÍ RYSY SOCIÁLNÍ ŽURNALISTIKY ... 16

2. METODOLOGIE ... **26**

3. VYMEZENÍ SOCIÁLNÍ ŽURNALISTIKY V PRAXI ... **29**

3.1 ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA SOCIÁLNÍ ŽURNALISTIKY/VYMEZENÍ POLE SOCIÁLNÍ ŽURNALISTIKY 29
3.1.1 Roviny sociální žurnalistiky ... *36*
3.2 KONSTITUTIVNÍ RYSY SOCIÁLNÍ ŽURNALISTIKY ... 37
3.2.1. Téma ... *37*
3.4.3 Časová náročnost ... *40*
3.4.4 – Povaha práce ... *42*
3.4.5 – Práce se zdrojem ... *45*
3.4.6 -Etický rozměr sociální žurnalistiky ... *51*
3.4.7 - Emoční stránka sociální žurnalistiky ... *56*
3.5 Význam sociální žurnalistiky ... *58*

ZÁVĚR ... **63**

SUMMARY ... **65**

POUŽITÁ LITERATURA ... **67**

SEZNAM PŘÍLOH ... **71**

Úvod

Původní idea žurnalistiky jako neutrálního přenašeče informací o současnosti se značně rozšířila a modifikovala do různých podob. Podle Mc Quaila může být jedním z výsledků tohoto vývoje právě „…vznik různých forem nebo typů žurnalistiky zejména těch, které zahrnují vyjádření jasných názorů, přijetí oponentní pozice nebo vznik role hlídacího psa. Současná žurnalistika je charakterizována množstvím v zásadě rozdílných žánrů přinášejících různá očekávání publika a společnosti a často následujících vlastní specifická základní pravidla.“[1]

Cílem práce s názvem *Sociální žurnalistika jako specifický typ žurnalistiky* je vymezit sociální žurnalistiku jako autonomní a specifický typ žurnalistiky, jenž navzdory svému okrajovému postavení žurnalistiky, snese srovnání např. se sportovní či politickou žurnalistikou. Přiblížit problematiku dané oblasti a osvětlit význam sociální žurnalistiky pro společnost.

Důvody, které mě vedly ke zpracování práce na téma sociální žurnalistika, byl především zájem o tuto problematiku a zjištění vycházející z četby textů publikovaných v časopise Respekt, kde jsem se opakovaně setkávala s texty, jež vykazovaly specifické rysy, které se mi jevily jako charakteristické a neodpovídající zařazení do žádné z ustálených kategorií žurnalistiky. Tato zjištění mě dále motivovala dosud blíže nedefinovanou oblast sociální žurnalistiky lépe prozkoumat a pokusit se o její definici a vymezení vůči příbuzným pojmům.

Velkou inspirací, která mi poskytla nové podněty a materiál pro další studium byla stáž v časopisu Respekt, zaměřená právě na sociální žurnalistiku s cílem prozkoumat tuto oblast zblízka a sledovat práci Petra Třešňáka na těchto tématech.

Ve své bakalářské práci si kladu za cíl přinést argumenty, proč má smysl o sociální žurnalistice uvažovat jako o autonomní specifické oblasti a přiblížit význam, který má pro společnost.

Na základě studia odborné literatury, dostupných zdrojů a výpovědí novinářů z praxe se pokusím o stanovení základních konstitutivních rysů sociální žurnalistiky (z hlediska

[1] MCQUAIL, D. *Žurnalistika a společnost*, Nakladatelství Karolinum, Praha 2016, s.30, ISBN 978-80-246-3093-9

témat, povahy práce, novinářské etiky či typických žánrů), které ji od jiných novinářských oblastí odlišují.

V teoretické části nejdříve přiblížím vymezení sociální žurnalistiky v odborné literatuře, stanovím konstitutivní rysy a pokusím se o její vymezení vůči příbuzným pojmům.

Na tuto část následně navážu vymezením sociální žurnalistiky v praxi, která si klade za cíl zprostředkovat sociální žurnalistiku pohledem pěti vybraných novinářů, kteří se této problematice věnují a doplnit definici o jejich vlastní vnímání této novinářské oblasti.

V závěru práce se pokusím vyhodnotit, zda můžeme sociální žurnalistiku považovat za autonomní oblast a definovat její specifika.

1. Vymezení sociální žurnalistiky v odborné literatuře

Ve snaze definovat sociální žurnalistiku jako specifický typ žurnalistiky není od věci začít popisem toho, co sociální žurnalistika není. Sociální žurnalistiku není možné jednoznačně zařadit do žádné z běžných typologií událostí a zpráv, které žurnalistiku rozdělují do základních kategorií, jako je politika, ekonomika, sport nebo kultura.

„*Deníky mají obvykle pět klasických tematických oblastí (rubrik, resortů): zprávy a politiku, ekonomiku, feuilleton (resp. kulturu), sport a lokální (regionální) stránky.*“[2] *Sociální žurnalistiku nelze jednoznačně zařadit ani do široké oblasti témat společenských, nejedná se o lifestyle ani o běžnou politickou agendu*[3] *nebo tzv. hluboce lidské příběhy*“.[4]

Stejně tak bychom neuspěli ani při tradičním dělení zpráv ve vztahu k časovému zakotvení události. Nemůžeme mluvit o zprávách, které by šly jen po povrchu a zpravodajství pouze doplňovaly o zajímavé informace (soft news), nemůžeme však mluvit ani o aktuálních zprávách s velkým dopadem (hard news), které vyžadují okamžité zpracování a zařazení do zpravodajství (železniční neštěstí, vražda, …),[5] přesto se v médiích, a zejména v magazínech, setkáme s dosud blíže nedefinovanou novinářskou oblastí na pomezí žurnalistiky a publicistiky, která vykazuje charakteristické znaky a má rovněž specifický význam.

Tuto blíže neohraničenou oblast žurnalistiky můžeme pro účely této práce charakterizovat jako mediální obsahy, které prostřednictvím příběhů v kombinaci s faktickými údaji a názory odborníků přibližují situace, kdy současné nastavení systému nefunguje, selhává nebo upozorňují na společenský problém či obecně neuvědomované téma. Zaměřují se především na slabé, znevýhodněné a minoritní skupiny obyvatelstva (lidská práva, menšiny, oběti špatně nastaveného systému).

---

[2] RUß-MOHL, Stephan. *Žurnalistika: komplexní průvodce praktickou žurnalistikou*. Přeložila Hana BAKIČOVÁ. Praha: Grada, 2005. s. 157, ISBN 80-247-0158-8.

[3] ČÁPOVÁ, H. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 23. 2. 2016 a 30. 3. 2017

[4] HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017

[5] Novináři si při popisu kategorie nejčastěji vypomáhali kontrastem s druhou kategorií – soft news. Podle zkoumaných novinářů jsou hard news informace, které by měl každý dobře informovaný občan znát, zatímco soft news se zabývají spíše běžným každodenním životem lidí (tamtéž). Zjednodušeně řečeno, hard news se zabývají důležitými záležitostmi, zatímco soft news záležitostmi zajímavými. TRAMPOTA, Tomáš. Zpravodajství. Praha: Portál, 2006. s. 30-31. ISBN 80-7367-096-8.

V českém mediálním prostředí tuto charakteristiku vystihují například texty Petra Třešňáka nebo Hany Čápové v časopise Respekt (blíže v kapitole *Vymezení sociální žurnalistiky v praxi*), zejména v rubrice Téma, jejíž obsahy ve své práci o nové podobě zpravodajství a publicistiky v časopise Respekt charakterizuje Markéta Žižková následovně:

„Jedná se o obsáhlé texty v rozsahu několika stran, ve kterých se objevují prvky reportáže, analýzy a feature. Jsou to texty, které se snaží zajímavou a „živou" formou referovat o nejrůznějších námětech – ať už aktuálních nebo neaktuálních."[6]

Jedná se tedy spíše o texty, které jdou do hloubky a přinášejí více než jen příběhy lidí, kteří jsou znevýhodněni, nebo běžnou politickou agendu, jež zahrnuje například informaci o změně zákona ve vztahu k menšinám (inkluzivní novela). Pomocí těchto příběhů zasazených do širšího kontextu novinář zprostředkovává určitý problém nebo obecnější téma. Většinou se jedná o nějakou formu publicistiky.

„Článek hledá souvislosti, příčiny, následky, analyzuje a třídí fakta, doplňuje je o argumenty a přináší zobecnění; obsah tvoří základní myšlenky (teze), argumentace a závěry. Článek přináší subjektivní přístup autora v oblasti kompozice, jazyka, stylu, a proto je řazen k materiálům publicistickým nebo analytickým." [7]

Cílem této části práce je pokusit se oblast sociální žurnalistiky vymezit vůči příbuzným pojmům a zprostředkovat obraz, jakým je sociální žurnalistika zachycena v literatuře a odborných studiích.

---

[6] ŽIŽKOVÁ, Markéta. *Nová podoba zpravodajství a publicistiky v časopise Respekt s novým formátem. Vítězství a prohry.* Praha, 2011. s.14 . Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd. Katedra žurnalistiky. Vedoucí bakalářské práce Doc. PhDr. Barbora Osvaldová.

[7] OSVALDOVÁ, Barbora., HALADA Jan., aj. *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace.* 3. rozš. vyd. Praha: Libri, 2007, s.45.ISBN 978-80-7277-266-7.

1.2 Sociální žurnalistika a příbuzné pojmy

V rámci hledání definice sociální žurnalistiky a snahy o její vymezení je nutné tento pojem porovnat s pojmy, které jsou této oblasti příbuzné, a sociální žurnalistiku vůči nim vymezit. Můžeme mezi ně řadit například pojmy muckrackers' journalism, humanistic reporting, investigative reporting, confessional journalism nebo literary journalism. Všechny tyto pojmy do jisté míry se sociální žurnalistikou souvisejí nebo vykazují některé shodné rysy, viz dále.

1.2.1 Muckrackers

První pojem, který můžeme současně považovat za určitý prvopočátek sociální žurnalistiky je pojem *muckrackers*,[8]neboli muckracking model, který vznikl na počátku dvacátého století ve Spojených státech amerických jako reakce na změny a společenské problémy vyvolané průmyslovou revolucí. Toto hnutí, zpočátku reprezentované několika investigativními novináři (původně vycházelo z progresivistického hnutí), se snažilo upozornit na korupci, společenské problémy a sociální propast, které ve společnosti vznikly v důsledku industrializace a změn spojených s průmyslovou revolucí.[9] Novináři označovaní jako muckrackers zpracovávali například témata týkající se chudoby, pracovních podmínek v továrnách, přílivu imigrantů nebo kriminality.

Cílem těchto investigativních reportáží bylo především zabránit zneužití moci autorit v zájmu ochrany obyčejných lidí/občanů a boj proti nesprávné autoritě, ať už se jednalo o sílu politickou, vládní nebo korporátní.[10] Upozorněním na nedostatky systému a poskytnutím informací veřejným činitelům se novináři snažili o jeho změnu.[11]

---

[8] FELDSTEIN, Mark. a Muckraking Model. Investigative Reporting Cycles in American History. *Press/Politics.* The President and the Fellows of Harvard College, 2006, 11(2):105-120, DOI: 10.1177/1081180X06286780.

[9] LINHARTOVÁ, Barbora. The muckrakers aneb vybrané mediální kauzy v USA na počátku 20. století. Praha, 2014. 57 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Jan Cebe, Ph.D.

[10] FELDSTEIN, Mark. a Muckraking Model. Investigative Reporting Cycles in American History. *Press/Politics.* The President and the Fellows of Harvard College, 2006, 11(2):105-120, DOI: 10.1177/1081180X06286780.

[11] FELDSTEIN, M. a Muckraking Model: Investigative Reporting Cycles in American History. *The Harvard International Journal of Press/Politics* [online]. 2006, 11(2), 105-120 [cit. 2017-05-18]. DOI:

Prostřednictvím příběhů, které pečlivě ověřovali, upozorňovali na nespravedlnost nebo na chyby a nedostatky v nastavení systému a nepřímo požadovali změnu a reakci jeho tvůrců.[12] Chránili zájmy slabých, odhalovali nepravosti a stáli v opozici vůči moci.[13] Novináři, praktikující tento model, upozorňovali například na větší časovou náročnost než v případě tradičního žurnalismu, který nepopisuje problém do hloubky.[14]

„Reporting yields stories that are carefully verified and skillfully narrated accounts of special injury and injustice... with a meaning that always transcends the facts of the particular case. Their stories call attention to the breakdown of social systems and the disorder within public institutions that cause injury and injustice; inturn, their stories implicitly demand the response of public officials—and the public itself—to that breakdown and disorder." (Ettema and Glasser 1998: 3)[15]

Jak uvádí Mark Feldstein, tento model investigativní žurnalistiky ve své nejčistší formě funguje jako pojistka proti zneužití moci, pomáhá formovat veřejné mínění, ovlivňuje veřejnou politiku a utvrzuje důležité sociální hodnoty.[16]

Z obecného hlediska, hlavním cílem tohoto hnutí bylo upozorňovat na chyby korporátních společností, sociální nespravedlnost a špatné chování vlády, které vnímali

---

10.1177/1081180X06286780. ISSN 1081-180x. Dostupné z: http://hij.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/1081180X06286780

[12] FELDSTEIN, M. a Muckraking Model: Investigative Reporting Cycles in American History. *The Harvard International Journal of Press/Politics* [online]. 2006, 11(2), 105-120 [cit. 2017-05-18]. s.2.DOI: 10.1177/1081180X06286780. ISSN 1081-180x. Dostupné z: http://hij.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/1081180X06286780

[13] FELDSTEIN, M. a Muckraking Model: Investigative Reporting Cycles in American History. *The Harvard International Journal of Press/Politics* [online]. 2006, 11(2), 105-120 [cit. 2017-05-18].s2. DOI: 10.1177/1081180X06286780. ISSN 1081-180x. Dostupné z: http://hij.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/1081180X06286780

[14] FELDSTEIN, M. a Muckraking Model: Investigative Reporting Cycles in American History. *The Harvard International Journal of Press/Politics* [online]. 2006, 11(2), 105-120 [cit. 2017-05-18].s2. DOI: 10.1177/1081180X06286780. ISSN 1081-180x. Dostupné z: http://hij.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/1081180X06286780

[15] FELDSTEIN, M. a Muckraking Model: Investigative Reporting Cycles in American History. *The Harvard International Journal of Press/Politics* [online]. 2006, 11(2), 105-120 [cit. 2017-05-18].s2. DOI: 10.1177/1081180X06286780. ISSN 1081-180x. Dostupné z: http://hij.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/1081180X06286780

[16] FELDSTEIN, M. a Muckraking Model: Investigative Reporting Cycles in American History. *The Harvard International Journal of Press/Politics* [online]. 2006, 11(2), 105-120 [cit. 2017-05-18].s2. DOI: 10.1177/1081180X06286780. ISSN 1081-180x. Dostupné z: http://hij.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/1081180X06286780

jako propojené problémy vyplývající z průmyslové revoluce.[17]

1.2.2 Humanistic reporting

Jo Bech-Karlsen v knize *Být při tom* objasňuje pojem humanistic reporting, tedy formu psaní, která prostřednictvím příběhů konkrétních lidí přibližuje, jaké dopady mají různé události, společenská rozhodnutí nebo opatření na obyčejné lidi. Texty zahrnují osobní příběh, jímž se pokouší zprostředkovat, co tyto změny (nový zákon, kampaň, nehoda, uzavření podniku v malé vesnici a ztráta zaměstnání) pro lidi znamenají.

„Oblast humanistic reporting obsahuje na jedné straně běžné lidské vlastnosti, na druhé straně to, jak výsledky velkých společenských rozhodnutí působí na obyčejného dělníka a jeho rodinu. Ta nejdůležitější část v humanistic writing se týká důsledků událostí: nehoda, nové zákony, zisk z ropy, kampaně, výzkumy, atd. Co to však znamená například pro strojvedoucí lokomotiv na Gudbrandsdalsbanen, pro zaměstnance dětských školek v okrese Oslo? Zde se nachází velké množství materiálu pro reportáže.“[18]

Humanistic reporting jde podle Karlsena za hranici pouhého informování (zprávy) o situaci a nabízí hlubší náhled na danou problematiku. Lidský faktor tedy podle něj není ani tak důležitý pro samotné pochopení toho, co se stalo, ale pro pochopení důsledků, které má událost pro společnost. Jako příklad uvádí téma uzavření podniku na malé vesnici, které znamená ztrátu zaměstnání pro většinu jejích obyvatel. Zatímco zpráva poskytne čtenáři informace o počtu propuštěných a ekonomických důvodech, které jsou pro pochopení toho, co se stalo, dostačující, humanistic reporting jde více do hloubky a na příkladu konkrétních lidí zprostředkovává důsledky této změny pro bývalé zaměstnance a celou vesnici.

---

[17] FELDSTEIN, M. a Muckraking Model: Investigative Reporting Cycles in American History. *The Harvard International Journal of Press/Politics* [online]. 2006, 11(2), 105-120 [cit. 2017-05-18].s2. DOI: 10.1177/1081180X06286780. ISSN 1081-180x. Dostupné z: http://hij.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/1081180X06286780

[18] BECH-KARLSEN, Jo. *Být přitom – Reportáž jako žánr a metoda*. Oslo: Universitetsforlaget a Institutt for Jornalistikk, 1991, 1. vydání, s.54.ISBN 82-71-47-094-9

„Správně použité humanistic reporting může vyplňovat zpravodajství a může čtenářům pomoci, aby pochopili důsledky toho, co se děje. Jsem si zcela jist, že lidský přístup vede k aktivitě příměji než anonymní zpravodajské články.“[19]

Humanistic reporting může podle něj pomoci čtenářům lépe pochopit jejich vlastní situaci a ztotožnit se s hrdiny příběhu. Do protikladu dává naopak human touch a human interest story, tedy příběhy, které se sice také zaměřují na jedince, spíše však na jeho neobyčejné a zvláštní zážitky nebo úspěchy. Podle Karlsena tento typ článků může být pro čtenáře zajímavý, může mu poskytnout nové pohledy a prostor k zamyšlení, zároveň ale upozorňuje na nebezpečí, které tato forma může přinášet.

O hluboce lidských příbězích hovoří také Hradilková Bártová (viz kapitola Vymezení sociální žurnalistiky v praxi), podle které je tyto články možné do sociální žurnalistiky zařadit pouze za předpokladu, že umožňují zobecnění a upozorňují na systémovou chybu.[20] v porovnání se sociální žurnalistikou je humanistic reporting podobné news feature, odkazuje se k události, jde ale za hranici pouhého informování. Na rozdíl od sociální žurnalistiky v humanistic reporting chybí podrobná analýza a výpovědi odborníků.[21]

1.2.3 Investigativní žurnalistika (Investigative journalism)

Spojitost se sociální žurnalistikou najdeme také v investigativní neboli pátrací, vyšetřovací žurnalistice (kterou můžeme chápat jako jednu z forem sociální žurnalistiky)[22], jejímž účelem je mimo jiné také pronikání do uzavřeného prostředí, jako jsou ústavy sociální péče či jiné instituce a rozkrývání systémové chyby. Podobně jako v případě sociální žurnalistiky, může taková práce zahrnovat více času, komunikaci s více respondenty i specifické metody práce.[23]

Ačkoliv se tradice investigativního žurnalismu v jednotlivých částech světa do jisté

[19] BECH-KARLSEN, Jo. *Být přitom – Reportáž jako žánr a metoda. Oslo: Universitetsforlaget a Institutt for Jornalistikk*, 1991, 1. vydání, s.55, ISBN 82-71-47-094-9.
[20] HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017
[21] ČUŘÍK, Jaroslav. *Nové trendy v médiích*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-5825-5.
[22] HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017

míry liší, zejména v souvislosti s oblastí zájmu, obecným principem je dlouhodobější pátrání a důkladná rešerše s cílem zveřejnit zamlčované a veřejnosti neznámé informace, které jsou důležité pro společnost a její fungování.[24]

Nejčastěji citovaným příkladem investigativní žurnalistiky pak bývá aféra Watergate z 60. let 20. století, kterou můžeme označit za ukázkový příklad americké tradice investigativní žurnalistiky, pro niž je charakteristické zejména odhalování korupčních skandálů a politických kauz.[25] Podle Karlsena aféra Watergate znamenala odklon od tradičního pojetí investigativní žurnalistiky směrem k senzační žurnalistice.[26]

Kořeny americké investigativní žurnalistiky jsou však spjaty s již dříve zmíněným hnutím Muckrackers (přelom 19. a 20. století), které si kladlo za cíl odhalovat nejen politické skandály, ale zaměřovalo se jak na korupci, porušování lidských práv, tak na neschopnost systému. Kromě rešerše dokumentů, spočívala práce také na očitém svědectví a pozorování zevnitř.[27]

Norská tradice investigativního žurnalismu má již více společného se sociální žurnalistikou, než klasické pojetí investigativní žurnalistiky a zaměřuje se především na slabiny a nedostatky sociálního sektoru.[28]

„Podstatou investigative reporting je něco víc, než jen otázka aktuálnosti a přesnosti. Jedná se o to, podrobně a přesně vylíčit každodenní život okolo nás. Vyprávět o poměrech našich státních institucí, v našich psychiatrických léčebnách, tvořit reportáže z pracovního života a vylíčit sociální problematiku.“[29]

Jako takovou vnímá investigativní žurnalistiku také Eliška Hradilková Bártová, podle

---

[23] BECH-KARLSEN, Jo. *Být přitom – Reportáž jako žánr a metoda. Oslo: Universitetsforlaget a Institutt for Jornalistikk*, 1991, 1. vydání, s. 79-80. ISBN 82-71-47-094-9.

[24] OSVALDOVÁ, Barbora., HALADA Jan., aj. *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace.* 3. rozš. vyd. Praha: Libri, 2007. s. 245. ISBN 978-80-7277-266-7.

[25] RUß-MOHL, Stephan. *Žurnalistika: komplexní průvodce praktickou žurnalistikou*. Přeložila Hana BAKIČOVÁ. Praha: Grada, 2005. s. 115, ISBN 80-247-0158-8.

[26] BECH-KARLSEN, Jo. *Být přitom – Reportáž jako žánr a metoda. Oslo: Universitetsforlaget a Institutt for Jornalistikk*, 1991, 1. vydání, s. 79. ISBN 82-71-47-094-9.

[27] OSVALDOVÁ, Barbora., HALADA Jan., aj. *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace.* 3. rozš. vyd. Praha: Libri, 2007. s. 245. ISBN 978-80-7277-266-7.

[28] BECH-KARLSEN, Jo. *Být přitom – Reportáž jako žánr a metoda. Oslo: Universitetsforlaget a Institutt for Jornalistikk*, 1991, 1. vydání, s. 80. ISBN 82-71-47-094-9.

[29] BECH-KARLSEN, Jo. *Být přitom – Reportáž jako žánr a metoda. Oslo: Universitetsforlaget a Institutt for Jornalistikk*, 1991, 1. vydání, s. 79. ISBN 82-71-47-094-9.

níž je sociální žurnalistika jednou z forem investigativní žurnalistiky v její původní podobě, tedy té, co se nezaměřuje pouze na kauzy, ale pátrá a odhaluje nepravosti ve veřejnosti uzavřeném prostředí, jako jsou například ústavy sociální péče.[30]

1.2.4 Literární žurnalistika (Literary journalism)

Jako specifický rys sociální žurnalistiky bývá uváděn také její specifický styl, který mívá blízko k literárnímu stylu psaní (literary journalism).[31] *„Myslím si, že to vyžaduje na rozdíl od jiných oblastí více literární sklony, nebo je tam můžete uplatnit, protože je to až taková trošku literatura.“*[32]

Tento styl psaní se v žurnalistice poprvé silněji prosadil v 60. letech v USA jako tzv. nová žurnalistika (new journalism). Reportáž ve stylu new journalism přinesla nový styl a formu psaní, jakož i metody práce, a byla vnímána v nadneseném slova smyslu jako určitá forma vzpoury vůči tradiční formě žurnalistiky, která neumožňovala použít jazyk a prostředky k objektivnímu zprostředkování skutečnosti.[33] Čtenáři reportáže ve stylu new journalism se tedy nedozví pouze to, co se stalo, ale jsou vtaženi do samotné události pomocí líčení.[34] Jednou z typických metod byl například delší pobyt v určitém prostředí a užití různých literárních prostředků, jimiž autor líčil své osobní pocity a prožitky.[35] Reportáž v tomto stylu je tedy úzce spjata s literaturou.[36] o literárním žurnalismu ve studii *How to die well: Aesthetic and ethical issues in confessional cancer diaries* hovoří také Rosalind Coward: „*Literary journalism often deals with personal, intimate and emotional issues, events of personal and human significance that*

[30] HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017

[31] ČÁPOVÁ, H. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 23. 2. 2016 a 30. 3. 2017

[32] RIEBAUEROVÁ, M. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 22. 2. 2017.

[33] BECH-KARLSEN, Jo. *Být přitom – Reportáž jako žánr a metoda. Oslo: Universitetsforlaget a Institutt for Jornalistikk*, 1991, 1. vydání, s. 94-95. ISBN 82-71-47-094-9.

[34] BECH-KARLSEN, Jo. *Být přitom – Reportáž jako žánr a metoda. Oslo: Universitetsforlaget a Institutt for Jornalistikk*, 1991, 1. vydání, s. 100. ISBN 82-71-47-094-9.

[35] BECH-KARLSEN, Jo. *Být přitom – Reportáž jako žánr a metoda. Oslo: Universitetsforlaget a Institutt for Jornalistikk*, 1991, 1. vydání, s. 99. ISBN 82-71-47-094-9.

[36] BECH-KARLSEN, Jo. *Být přitom – Reportáž jako žánr a metoda. Oslo: Universitetsforlaget a Institutt for Jornalistikk*, 1991, 1. vydání, s. 79-80. ISBN 82-71-47-094-9.

fall outside the normal news agenda.“[37]

Literární žurnalismus se zpravidla zabývá problémy a událostmi osobního charakteru, které jsou mimo běžnou zpravodajskou agendu. Jedním z typických prostředků, které navozují pocit blízkosti, je užití ich-formy, což může být ve snaze rekonstruovat skutečnost (podobně jako v případě new journalism) z mnoha důvodů problematické.

Hlavní etické riziko spočívá ve svedení čtenáře z cesty, kdy není jasný rozdíl mezi novinářem a jeho dílem, autorovou funkcí v příběhu a jeho zapojením. *„The main ethical risk lies in misleading the reader about the status of this first person. There is also an inherent danger that self-revelation will collapse the distinction between the creation and creator – in the case of journalism between the action in the story and the narrator's involvement in it.”*[38]

To potvrzuje také většina narátorů. Novinář by měl podle nich zůstat spíše v pozadí a nestrhávat pozornost na sebe. Dominantní by podle nich mělo být samotné téma, ne novinář. Podle Riebauerové: *„Novinář má zůstat spíš jenom takovým pozorovatelem, posluchačem, který něco zprostředkovává a tou ich-formou to trošku obohatí nebo tomu pomůže nějakou srozumitelností nebo může něco interpretovat nebo do toho vnést něco tím svým přispěním, ale nesmí to vyčnívat. Takže já, přestože ty texty píši v ich-formě, tak tam dávám tu první osobu v těch formulacích jako šafránu.“*[39]

Jedním z dalších problémů je například tenká hranice mezi fakty a fikcí, k níž může novinář inklinovat. Uvolněný styl literárního žurnalismu svádí k estetizování a přibarvování objektivního vyprávění, což je v rozporu se základními požadavky na žurnalistiku.[40] Ačkoliv jsou novináři pobízeni těmito základními požadavky, jako je požadavek na pravdu a objektivitu, ich-forma může v literárním stylu psaní vyvolat tzv. Harseyův efekt. *„Its position within literary journalism is all the more intriguing*

---

[37] COWARD, Rosalind. How to die well: Aesthetic and ethical issues in confessional cancer diaries. *Journalism* [online]. 2014, 15(5), 615-628 [cit. 2017-05-18]. s. 617. DOI: 10.1177/1464884914523230. ISSN 1464-8849. Dostupné z: http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1464884914523230

[38] TULLOCH, John. Ethics, trust and the first person in the narration of long-form journalism. *Journalism* [online]. 2014, 15(5), 629-638 [cit. 2017-05-18], s. 636, DOI: 10.1177/1464884914523233. ISSN 1464-8849. Dostupné z: http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1464884914523233

[39] RIEBAUEROVÁ, M. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 22. 2. 2017.

[40] MITCHELL, Philip. The ethics of speech and thought representation in literary journalism. *Journalism* [online]. 2014, 15(5), 533-547 [cit. 2017-05-18]. s. 92 DOI: 10.1177/1464884914523092. ISSN 1464-

because of this, in that any differentiation across the two genres in norms or practice may unavoidably evoke Hersey's dictum: 'The writer of fiction must invent. The journalist must not invent' (1986: 314)."[41]

Sociální žurnalistika ve srovnání s literárním žurnalismem není postavená pouze na příběhu a prožitcích respondentů a novináře, ale zahrnuje rovněž faktické informace, názory odborníků a snaží se o komplexní pohled na danou problematiku, čímž se od literárního žurnalismu výrazně odlišuje. Ich-forma je v sociální žurnalistice spíše výjimečný nástroj, užívaný zejména při zprostředkování situace, do které je novinář zapojen a která umožňuje ukázat na něco obecnějšího, co se vztahuje k tématu. Subjektivní hodnocení situace podle narátorů není na místě. Osobitý styl a autorská tvorba je naopak něco, co sociální žurnalistiku s literárním žurnalismem může spojovat.

1.2.5 Confessional journalism

Se sociálními tématy se rovněž setkáme v konfesionální neboli zpovědní žurnalistice, kterou můžeme chápat jako podmnožinu literárního žurnalismu.[42] Konfesionální žurnalistika se zaměřuje zejména na vyprávění složitých osobních zkušeností z reálného života, jako je například průběh závažného onemocnění, domácí násilí, rozvod nebo péče o staré rodiče.

Tato forma psaní, dříve typická zejména pro deníkovou formu záznamu a sdílení s úzkým okruhem blízkých, je nyní běžná zejména v anglosaském světě, kde se prosadila ve formě osobních blogů a objevuje se také na stránkách novin ve formě pravidelných sloupků. Novináři tak společně se svými čtenáři sdílí své osobní zkušenosti a problémy, mezi něž můžeme řadit například různá onemocnění, zkušenosti s léčbou apod. Rosalind Coward ve své studii *How to die well: Aesthetic and ethical issues in confessional cancer diaries* přibližuje tento fenomén, zejména vyprávění

8849. Dostupné z: http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1464884914523092

[41] MITCHELL, Philip. The ethics of speech and thought representation in literary journalism. *Journalism* [online]. 2014, 15(5), 533-547 [cit. 2017-05-18]. s. 534.DOI: 10.1177/1464884914523092. ISSN 1464-8849. Dostupné z: http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1464884914523092

[42] COWARD, Rosalind. How to die well: Aesthetic and ethical issues in confessional cancer diaries. *Journalism* [online]. 2014, 15(5), 615-628 [cit. 2017-05-18]. s. 1. DOI: 10.1177/1464884914523230. ISSN 1464-8849. Dostupné z: http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1464884914523230

v první osobě o zkušenostech s rakovinou, které je nyní již běžnou součástí žurnalistiky a popisuje změny, které vedly k průniku těchto dříve tabuizovaných, privátních témat na stránky seriózních novinových plátků.[43]

„As Celizic makes clear, a cultural change lies behind the emergence of this kind of writing into the public space of national newspapers like The Times or major broadcasters like the BBC. The causes of this transformation are complex and closely intertwined with wider cultural trends explored by – among others – theorists of late modernity (Giddens, 1991; Bauman, 2001) and those exploring emotional life in the media.“ (Ellis,2009, 2012; Turner, 2009; Bainbridge and Yates, 2011).[44]

Až do roku 1960 nebyla tato témata sdílena veřejně, ale patřila spíše na stránky osobních deníků, nyní se o rakovině, umírání a smrtelných diagnózách píše veřejně a žurnalistika obsahuje více osobního materiálu než kdy dříve. Zásadní byl v tomto procesu také vliv feminismu. Díky tomu začala být veřejně diskutována témata jako domácí násilí, péče o dítě a další neuvědomovaná témata.[45]

Feminists called for mainstream journalism to take seriously women's viewpoints on, for example, health, fertility, childcare, work, housing, marriage and divorce. As the eighties progressed, this converged with a trend towards a focus on emotions and intimate experiences across contemporary mass media (Ellis, 2012; Turner, 2009).

Kromě toho, že konfesionální žurnalistika otevírá veřejnosti tato tabuizovaná témata a tím přispívá k lepšímu porozumění, integraci, poskytuje příležitost pro osobní rozvoj, vzdělání a vyjadřuje solidaritu ve vztahu ke sdíleným obavám,[46] může rovněž přispět ke

---

[43] COWARD, Rosalind. How to die well: Aesthetic and ethical issues in confessional cancer diaries. *Journalism* [online]. 2014, 15(5), 615-628 [cit. 2017-05-18]. DOI: 10.1177/1464884914523230. ISSN 1464-8849. Dostupné z: http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1464884914523230

[44] COWARD, Rosalind. How to die well: Aesthetic and ethical issues in confessional cancer diaries. *Journalism* [online]. 2014, 15(5), 615-628 [cit. 2017-05-18]. s. 617. DOI: 10.1177/1464884914523230. ISSN 1464-8849. Dostupné z: http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1464884914523230

[45] COWARD, Rosalind. How to die well: Aesthetic and ethical issues in confessional cancer diaries. *Journalism* [online]. 2014, 15(5), 615-628 [cit. 2017-05-18]. s. 617. DOI: 10.1177/1464884914523230. ISSN 1464-8849. Dostupné z: http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1464884914523230

[46] NENGEH MENSAH, Maria., Thomas HAIG. Becoming visible, being heard? Community interpretations of first-person stories about living with HIV/AIDS in Quebec daily newspapers. *International Journal of Cultural Studies* [online]. 2012, 15(2), s.135 [cit. 2017-05-18]. DOI: 10.1177/1367877911416884. ISSN 1367-8779. Dostupné z: http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1367877911416884

zlepšení systému, například zdravotní péče.

„The junior doctor responding to Ruth Picardie's account made it clear that this kind of writing could force doctors to reevaluate their interactions with patients: 'If we, as doctors, are to have caring, compassion,and advocacy as the core values of our practice of medicine we must listen to the voices of our patients' experiences of serious illness. What they tell us about their illness and our practice may not be easy reading, but if it results in better practice then what they and their families have gone through is not lost or wasted' (Keeley, 1998).“[47]

Podobně jako v případě literárního žurnalismu, konfesionální žurnalistika je do určité míry kontroverzní a přináší i svá negativa. Rosalin Coward zmiňuje například problematiku sebeodhalení, sebepozorování, narcisismu a jiné etické problémy, kdy se namísto popisovaného problému dostává do popředí sám novinář.[48] *„Další z velkých a též značně rozšířených hříchů je neschopnost autora potlačit svoje ego.“*[49] o této problematice hovoří také Hana Čápová, která formu vyprávění v první osobě o své vlastní zkušenosti vnímá jako určitou formální možnost sociální žurnalistiky, která by však měla sloužit jako výjimečný nástroj.[50]

Vyprávění osobních zkušeností může být jednou z forem sociální žurnalistiky. v takovém případě by však texty měly obsahovat faktické informace a umožňovat zobecnění.

---

[47] COWARD, Rosalind. How to die well: Aesthetic and ethical issues in confessional cancer diaries. *Journalism* [online]. 2014, 15(5), 615-628 [cit. 2017-05-18]. s. 617. DOI: 10.1177/1464884914523230. ISSN 1464-8849. Dostupné z: http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1464884914523230

[48] COWARD, Rosalind. How to die well: Aesthetic and ethical issues in confessional cancer diaries. *Journalism* [online]. 2014, 15(5), 615-628 [cit. 2017-05-18]. s. 617. DOI: 10.1177/1464884914523230. ISSN 1464-8849. Dostupné z: http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/146488491452323012-13

[49] OSVALDOVÁ, Barbora, KOPÁČ, Radim., TEJKALOVÁ, Alice., CUDLÍN, Karel, aj.*O reportáži, o reportérech.* Praha: Karolinum, 2010, s. 53, ISBN 978-80-246-1781-7.

[50] ČÁPOVÁ, H. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 23. 2. 2016 a 30. 3. 2017

1.3 Konstitutivní rysy sociální žurnalistiky

S tím, co můžeme na základě dříve uvedené základní charakteristiky (viz Vymezení sociální žurnalistiky v literatuře) vnímat jako sociální žurnalistiku se setkáme v různém kontextu. Následující část práce poskytuje základní obraz sociální žurnalistiky, jak je zachycena v odborné literatuře. Pozornost je věnována tématům, prostoru, který je těmto tématům v médiích věnován, a v neposlední řadě jejich zpracování, otázce významu a eticko-morálním aspektům sociální žurnalistiky. Některé příklady, které můžeme zobecnit, se týkají žurnalistiky audiovizuální, práce se nicméně zabývá primárně tiskem.

Mezi základní kategorie témat, která se v souvislosti s naším vymezením sociální žurnalistiky vyskytují v odborné literatuře, můžeme řadit například téma lidí s postižením[51], různé druhy onemocnění jako je rakovina, AIDS.[52] Dále například téma minorit[53], ústavní a zdravotní péče[54], lidských práv[55] nebo neuvědomovaná témata jako je domácí násilí.[56]

Velká část pramenů věnuje pozornost otázce, v jakých souvislostech se tato témata do mediálních obsahů dostávají, a jaké jsou hybné síly v tomto procesu. Upozorňují

[51] KELLER, C. E., D. P. HALLAHAN, E. A. MCSHANE, E. P. CROWLEY a B. J. BLANDFORD. The Coverage of Persons with Disabilities in American Newspapers. *The Journal of Special Education* [online]. 1990, 24(3), 271-282 [cit. 2017-05-18]. DOI: 10.1177/002246699002400302. ISSN 0022-4669. Dostupné z: http://sed.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/002246699002400302

[52] NENGEH MENSAH, Maria., Thomas HAIG. Becoming visible, being heard? Community interpretations of first-person stories about living with HIV/AIDS in Quebec daily newspapers. International Journal of Cultural Studies [online]. 2012, 15(2), 131-148 [cit. 2017-05-18]. DOI: 10.1177/1367877911416884. ISSN 1367-8779. Dostupné z: http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1367877911416884

[53] KLEIN, Roger D., NACCARATO, S. Broadcast News Portrayal of Minorities. *American Behavioral Scientist* [online]. 2003, 46(12), 1611-1616 [cit. 2017-05-18]. DOI: 10.1177/0002764203254617. ISSN 0002-7642. Dostupné z: http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0002764203254617

[54] PATERSON, B. a S. SCOTT-FINDLAY. Critical Issues in Interviewing People with Traumatic Brain Injury. *Qualitative Health Research* [online]. 2002, 12(3), 399-409 [cit. 2017-05-18]. DOI: 10.1177/104973202129119973. ISSN 1049-7323. Dostupné z: http://qhr.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/104973202129119973

[55] OVSIOVITCH, Jay S. News Coverage of Human Rights. *POLITICAL RESEARCH QUARTERLY*, Sage Publication, 1993, vol. 46, 3: pp. 671-689. Dostupné z: http://journals.sagepub.com.ezproxy.is.cuni.cz/doi/pdf/10.1177/106591299304600312

[56] COWARD, Rosalind. How to die well: Aesthetic and ethical issues in confessional cancer diaries. *Journalism* [online]. 2014, 15(5), 615-628 [cit. 2017-05-18]. DOI: 10.1177/1464884914523230. ISSN 1464-8849. Dostupné z: http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1464884914523230

například na to, že mediální organizace podléhají různým vlivům (media frames)[57], což ovlivňuje skladbu témat, která jsou zpracovávána (agenda setting).[58]

„Takové soustřeďování pozornosti veřejnosti na jeden problém nazývají odborníci agenda setting, protože prostřednictvím této skutečnosti je zpravidla určován průběh veřejného života. Když jsou média plná článků o kulhavce a slintavce, těžko se může předseda vlády k tomuto tématu nevyjádřit – místo toho, aby se raději věnoval pro společnost důležitějším a dlouhodobějším tématům, jako je reforma důchodového zabezpečení, zdravotnictví nebo školství.“[59]

V důsledku těchto ideologických tlaků a media frames jsou některá témata v dlouhodobějším časovém horizontu upřednostňována, zatímco jiná se do médií dostanou jen zřídka nebo vůbec.[60]

„Nastolování agendy tak nepojednává o výběru jedné události do zpráv, ale týká se spíše dlouhodobějšího a kumulativního účinku opakovaného výběru. Jde o agregovaný vliv velkého množství sdělení, přičemž každé z nich má rozdílný obsah, ale všechny pojednávají o stejném (obecném) tématu. Nevšímá si tak například obsahu zprávy o dopadení distributora drog, ale toho, jak často a v jakém rozsahu se media věnují problematice drog obecně.“[61]

Nelson Traquina ve své studii *Theory consolidation in the study of journalism*, která se zabývá komparativní analýzou mediálního pokrytí problému HIV/AIDS ve čtyřech různých zemích, došel k závěru, že se toto téma v médiích vyskytovalo zejména ve spojitosti ‘AIDS Awareness Day’ (…) a zprávy (the news coverage of one issue – HIV/AIDS) byly orientovány primárně na událost (event oriented), nikoliv na samotnou

[57] Pojem Media frames můžeme chápat jako rámcovou organizaci médií (ideologie, postoje, vliv elit), které ovlivňují agendu. Viz. MYRICK, Jessica G., MAJOR Lesa H. a JANKOWSKI Stacie Meihaus. The Sources and Frames Used to Tell Stories About Depression and Anxiety. *Electronic News* [online]. 2014, 8(1), 49-63 [cit. 2017-05-18]. DOI: 10.1177/1931243114523962. ISSN 1931-2431. Dostupné z: http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1931243114523962

[58] RUß-MOHL, Stephan. *Žurnalistika: komplexní průvodce praktickou žurnalistikou*. Přeložila Hana BAKIČOVÁ. Praha: Grada, 2005. s. 21, ISBN 80-247-0158-8.

[59] RUß-MOHL, Stephan. *Žurnalistika: komplexní průvodce praktickou žurnalistikou*. Přeložila Hana BAKIČOVÁ. Praha: Grada, 2005. s. 157, ISBN 80-247-0158-8.

[60] TRAMPOTA, Tomáš. *Zpravodajství*. Praha: Portál, 2006, s. 113. ISBN 80-7367-096-8.

[61] TRAMPOTA, Tomáš. *Zpravodajství*. Praha: Portál, 2006, s. 113. ISBN 80-7367-096-8.

problematiku (issue oriented). [62] Tranquina rovněž na základě jiné studie vysvětluje možnou příčinu, jež opět souvisí s již výše zmíněným nastolováním agendy a sice, že v tomto procesu hrají zásadní roli oficiální zdroje a autority (lead actors).

"*In his analysis of American news coverage of AIDS in the 1980s, Cook (1991: 4) writes: 'Only when authoritative sources – most often government officials and established scientists – created a news event that served as a news peg for reporters would the epidemic become newsworthy'.*"[63]

Otto F. Wahl ve své studii *News Media Portrayal of Mental Illness*[64] dále hovoří o mediálním obrazu lidí s duševní chorobou, který média prostřednictvím reportáží a zpráv o lidech vytvářejí. Upozorňuje na skutečnost, že se reportáže a zprávy oduševních chorobách, které jsou podle výzkumu nadace Roberta Wooda Johnsona pro čtenáře jedním z hlavních zdrojů informací o těchto onemocněních[65], objevují zejména v negativních konotacích jako je násilí, nebezpečí, veřejné ohrožení, apod., což potvrzuje i Nelson Traquina v souvislosti se zpravodajstvím o problematice AIDS a HIV[66] nebo skupina autorů citovaných v článku *The Coverage of Persons with Disabilities in American Newspapers,* [67] podle nichž média vytvářejí negativní a nerealistický obraz o lidech s postižením, který upřednostňuje informace, jež vyvolávají senzaci a politování, namísto toho, aby zprostředkovaly lidskou stránku každodenního života lidí s postižením.[68] Tento fenomén negativního zobrazování lidí se

---

[62] TRAQUINA, Nelson. Theory Consolidation in the Study of Journalism. *Journalism* [online]. 2004, 5(1), 97-116 [cit. 2017-05-18]. s. 112. DOI: 10.1177/1464884904039557. ISSN 1464-8849. Dostupné z: http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1464884904039557

63 TRAQUINA, Nelson. Theory Consolidation in the Study of Journalism. *Journalism* [online]. 2004, 5(1), 97-116 [cit. 2017-05-18]. s. 111. DOI: 10.1177/1464884904039557. ISSN 1464-8849. Dostupné z: http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1464884904039557

64 WAHL, Otto F. News Media Portrayal of Mental Illness. *American Behavioral Scientist* [online]. 2003, 46(12), 1594-1600 [cit. 2017-05-18]. s.1 DOI: 10.1177/0002764203254615. ISSN 0002-7642. Dostupné z: http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0002764203254615.

65 WAHL, Otto F. News Media Portrayal of Mental Illness. *American Behavioral Scientist* [online]. 2003, 46(12), 1594-1600 [cit. 2017-05-18]. s.1 DOI: 10.1177/0002764203254615. ISSN 0002-7642. Dostupné z: http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0002764203254615.

[66] TRAQUINA, Nelson. Theory Consolidation in the Study of Journalism. *Journalism* [online]. 2004, 5(1), 97-116 [cit. 2017-05-18]. s. 111. DOI: 10.1177/1464884904039557. ISSN 1464-8849. Dostupné z: http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1464884904039557

[67] KELLER, C. E., D. P. HALLAHAN, E. A. MCSHANE, E. P. CROWLEY a B. J. BLANDFORD. The Coverage of Persons with Disabilities in American Newspapers. The Journal of Special Education [online]. 1990, 24(3), 271-282 [cit. 2017-05-18]. DOI: 10.1177/002246699002400302. ISSN 0022-4669. Dostupné z: http://sed.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/002246699002400302

[68] KELLER, C. E., D. P. HALLAHAN, E. A. MCSHANE, E. P. CROWLEY a B. J. BLANDFORD. The Coverage of Persons with Disabilities in American Newspapers. The Journal of Special Education

znevýhodněním můžeme do jisté míry přičítat zjištěním, která naznačují, že lidé reagují intenzivněji spíše na negativní než pozitivní informace a jako takové je vnímají za důležitější.[69] i to může být důvodem, že se v médiích setkáme zejména s touto formou zobrazení.

Jsou-li etnické menšiny definovány jako kulturně odlišné, zobrazování lidí s postižením je v médiích rutinně definováno jako fyzická nebo tělesná odlišnost založená na modelu osobní „tragédie" (Oliver, 1990, také viz kapitola 10).[70] Příběhy o lidech s postižením se s větší pravděpodobností dostanou do vysílání tehdy, nepřekročí-li obvyklý rámec a budou-li v nich hrdinové zobrazeni spíše jako závislí na druhých než jako lidé vedoucí nezávislý život (Karpf, 1998).[71]

Kromě zvýšeného zájmu publika o negativní zprávy, přispívá ke stereotypům epizodické zpracování (bez kontextu), emočně vypjatý jazyk nebo nedostatek osvětlujících informací.[72]

Negativní dopady stereotypního a zkresleného zobrazování zmiňují i další studie včetně skupiny autorů, kteří se zabývají mediálním zobrazováním lidí s postižením, akteří hovoří o negativním dopadu, jak na jedince, tak na jejich rodiny.[73] Takové portrétování lidí s postižením může podle sociologa Giddense vést nejen k posílení stereotypů a negativnímu hodnocení jednotlivých skupin společnosti, ale rovněž

[online]. 1990, 24(3), 271-282 [cit. 2017-05-18]. s. 272, DOI: 10.1177/002246699002400302. ISSN 0022-4669. Dostupné z: http://sed.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/002246699002400302

[69] MYRICK, Jessica G., MAJOR Lesa H. a JANKOWSKI Stacie Meihaus. The Sources and Frames Used to Tell Stories About Depression and Anxiety. Electronic News [online]. 2014, 8(1), 49-63 [cit. 2017-05-18], s. 52. DOI: 10.1177/1931243114523962. ISSN 1931-2431. Dostupné z: http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1931243114523962

[70] GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Aktualizované a rozšířené vydání revidované Philipem W. Suttonem. Praha: Argo, 2013, s. 699, ISBN 728-80-257-0807-1.

[71] GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Aktualizované a rozšířené vydání revidované Philipem W. Suttonem. Praha: Argo, 2013, s. 699, ISBN 728-80-257-0807-1.

[72] KELLER, C. E., D. P. HALLAHAN, E. A. MCSHANE, E. P. CROWLEY a B. J. BLANDFORD. The Coverage of Persons with Disabilities in American Newspapers. *The Journal of Special Education* [online]. 1990, 24(3), 271-282 [cit. 2017-05-18]. s. 276. DOI: 10.1177/002246699002400302. ISSN 0022-4669. Dostupné z: http://sed.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/002246699002400302

[73] KELLER, C. E., D. P. HALLAHAN, E. A. MCSHANE, E. P. CROWLEY a B. J. BLANDFORD. The Coverage of Persons with Disabilities in American Newspapers. *The Journal of Special Education* [online]. 1990, 24(3), 271-282 [cit. 2017-05-18]. s. 277. DOI: 10.1177/002246699002400302. ISSN 0022-4669. Dostupné z: http://sed.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/002246699002400302

k problémům většího rozsahu [74]

Wahl zmiňuje několik možných důsledků, které může mít negativní zobrazování lidí s duševní chorobou. Kromě zkresleného pohledu, který média předkládají veřejnosti, má podle něj toto jednostranné vidění skutečnosti negativní vliv na utváření veřejné politiky, ale i porozumění ve společnosti a integraci lidí s duševní chorobou.

"It is not just dramatic events or disclosures that influence attitudes, behaviors, and policies related to mental illnesses. Ongoing patterns of coverage also may influence public opinions and choices in more subtle ways. Some of these patterns were revealed in a recent study of the content of newspaper stories relating to mental illness."[75]

Podle průzkumů, které Wahl ve své studii uvádí, takové zobrazování lidí s duševní chorobou posiluje strach ve společnosti a může vést k diskriminaci těch, kteří v minulosti prodělali duševní chorobu (nemohou sehnat zaměstnání). Nedůvěra v pozitivní změnu a uzdravení pacientů, o nichž informace v médiích spíše chybí, mají podle Wahla vliv také na veřejnou politiku, způsoby léčby a vyčlenění finančních prostředků na léčbu duševně nemocných.

„The tendency to focus on dysfunction is illustrated in one of the series of stories that ran in a Canadian newspaper a few years ago. The series explored the ramifications of cutbacks in the mental health care budget."[76]

Vzhledem k tomu, že jsou média hlavním zprostředkovatelem informací o duševních chorobách, která mají moc vytvářet optiku, jakou je nahlíženo na lidi s duševním onemocněním, by média podle Wahla měla dbát na komplexní a nezkreslené reportáže zahrnující názory odborníků a výpovědi lidí s duševní chorobou, které podle něj v reportážích a zprávách výrazně chybí, a jejichž absence může ve čtenářích vzbuzovat

---

[74] „Mediální zobrazení a zastoupení není příčinou diskriminace nebo vyloučení lidí s postižením z mainstreamové společnosti. Nicméně jejich stereotypní zobrazování může posílit stávající negativní hodnocení společenských skupin a jako takové může být součástí širšího společenského problému."
GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Aktualizované a rozšířené vydání revidované Philipem W. Suttonem. Praha: Argo, 2013, s. 699, ISBN 728-80-257-0807-1.

[75] WAHL, Otto F. News Media Portrayal of Mental Illness. *American Behavioral Scientist* [online]. 2003, 46(12), 1594-1600 [cit. 2017-05-18]. DOI: 10.1177/0002764203254615. s. 2.ISSN 0002-7642. Dostupné z: http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0002764203254615.

[76] WAHL, Otto F. News Media Portrayal of Mental Illness. *American Behavioral Scientist* [online]. 2003, 46(12), 1594-1600 [cit. 2017-05-18]. DOI: 10.1177/0002764203254615. s. 4.ISSN 0002-7642. Dostupné z: http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0002764203254615.

například nedůvěru v pozitivní výsledky léčby.

„What is also typically lacking in newspaper coverage of mental illness, according to Wahl et al.'s (2002) study, is the perspective of people with mental illnesses. Rarely were statements, interviews, or opinions of mental health consumers included. Again, these patterns of coverage have the potential to influence public attitudes and policy. a focus on dysfunction and absence of stories of recovery likely contribute to public pessimism about the potential for recovery. Many people, including legislators and other policy makers, continue to believe that those with severe mental disorders are unlikely to recover."[77]

Jako hlavní problém, na kterém se shoduje hned několik pramenů, je shledávána absence hlasů jednotlivých subjektů, o nichž je referováno.[78] Jako jeden z důvodů je uváděna skutečnost, že novináři obvykle spoléhají na elitní zdroje, které zvyšují kredibilitu jimi poskytnutých informací, a tudíž jsou jako zdroje preferovány, nebo z toho vyplývající strach respondentů se zapojit do veřejné debaty. Například komentovat péči o staré příbuzné v domovech s pečovatelskou službou, jak uvádí následující citace.

"In our case, the citizens seemed to be aware of the risks and power-relations involved in the debate. The HS tells us that 'Many relatives are afraid to comment publicly the care their elderly receive'. Many told the journalists that they wish to use pseudonyms in order to protect their old folk" (HS, 13 October 2000)[79]

Hlas obyčejných lidí je marginalizován nebo úplně vyřazen, obvykle dostávají prostor tzv. primary definers (experti, doktoři),[80] kteří způsobí, že hlas obyčejných lidí

---

[77] WAHL, Otto F. News Media Portrayal of Mental Illness. *American Behavioral Scientist* [online]. 2003, 46(12), 1594-1600 [cit. 2017-05-18]. s. 5.DOI: 10.1177/0002764203254615. ISSN 0002-7642. Dostupné z: http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0002764203254615.

[78] KELLER, C. E., D. P. HALLAHAN, E. A. MCSHANE, E. P. CROWLEY a B. J. BLANDFORD. The Coverage of Persons with Disabilities in American Newspapers. *The Journal of Special Education* [online]. 1990, 24(3), 271-282 [cit. 2017-05-18]. s. 276-277. DOI: 10.1177/002246699002400302. ISSN 0022-4669. Dostupné z: http://sed.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/002246699002400302

[79] KUNELIUS, Risto., RENVALL, Mika. Stories of a public: Journalism and the validity of citizens' testimonies. Journalism [online]. 2010, 11(5), 515-529 [cit. 2017-05-18]. s. 256. DOI: 10.1177/1464884910373533. ISSN 1464-8849. Dostupné z: http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1464884910373533

[80] KUNELIUS, Risto., RENVALL, Mika. Stories of a public: Journalism and the validity of citizens' testimonies. Journalism [online]. 2010, 11(5), 515-529 [cit. 2017-05-18]. s. 515. DOI: 10.1177/1464884910373533. ISSN 1464-8849. Dostupné z: http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1464884910373533

je zastíněn nebo úplně chybí. Kunelius a Renvall ve studii *Stories of a public: Journalism and the validity of citizens' testimonies* zdůrazňují, že nejsou žádné důvody, proč by měl být hlas obyčejných občanů vnímán jako méně důležitý.[81] Sami novináři tak podle nich výběrem zdrojů mohou ovlivnit, čí hlas bude ve veřejné sféře slyšet. Ta podle Habermase poskytuje místo pro to, aby tento hlas zesílil.

„According to Habermas (1996) the public sphere is to provide a 'sounding board' for the impulses arising from the life-world, and to 'amplify' them, so that the routine operation of the political system can at times be disrupted."[82]

Kunelius a Renvall ve studii *Stories of a public: Journalism and the validity of citizens' testimonies* zmiňují, že role novinářů v tomto procesu není malá a závisí na formě a pozornosti, kterou příběhům normálních lidí novináři poskytnou. Ve své studii prokázali, že pokud je výpovědím obyčejných občanů věnován dostatečný prostor, hlas elit nad nimi nepřeváží.

„This helps us to see more clearly some of the possibilities storytelling has to offer for journalism as a public profession. In certain situations, especially when there seems to be a tension between elite views and the views of the public, citizens' experiences can be an important resource for journalism. And we all know that in aiming for a democratically more viable public sphere journalism needs all the allies it can find."[83]

Opakovaně zmiňovaným tématem je v odborné literatuře v souvislosti se sociální žurnalistikou také její sociální dopad.

Wahl a další upozorňují, že komplexně zpracované reportáže mohou mít naopak pozitivní vliv na utváření veřejné politiky a vést k pozitivním změnám ve společnosti.

---

[81] KUNELIUS, Risto., RENVALL, Mika. Stories of a public: Journalism and the validity of citizens' testimonies. Journalism [online]. 2010, 11(5), 515-529 [cit. 2017-05-18]. s. 523. DOI: 10.1177/1464884910373533. ISSN 1464-8849. Dostupné z: http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1464884910373533

[82] KUNELIUS, Risto., RENVALL, Mika. Stories of a public: Journalism and the validity of citizens' testimonies. Journalism [online]. 2010, 11(5), 515-529 [cit. 2017-05-18]. s. 516. DOI: 10.1177/1464884910373533. ISSN 1464-8849. Dostupné z: http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1464884910373533

[83] KUNELIUS, Risto., RENVALL, Mika. Stories of a public: Journalism and the validity of citizens' testimonies. Journalism [online]. 2010, 11(5), 515-529 [cit. 2017-05-18]. s. 528. DOI: 10.1177/1464884910373533. ISSN 1464-8849. Dostupné z: http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1464884910373533

Ačkoliv se reportáže a zprávy zahrnující veškeré pozitivní atributy pro kvalitní a nezkreslenou reportáž vyskytují podle Wahla v mediích jen zřídka, jejich vliv na utváření veřejné politiky a možnost ovlivnit veřejné mínění a vztahy ve společnosti aživoty samotných lidí je podle Wahla signifikantní a pro tyto reportáže může být charakteristický.

„That newspaper coverage of mental health topics can have an impact on public thinking and public policy is apparent in the results of major stories throughout the years.“84

Pozitivní účinky dobře zpracovaných reportáží a zpráv zasazených do kontextu ostatně ve svých studiích potvrzují také další autoři. Skupina autorů ve studii The Coverage of persons with disabilities in american newspapers zmiňuje například možnost rozšíření znalostí a podporu společenského povědomí o dané problematice.[85]

„Regarding these articles, then, one ca be heartened by the prospects for improvements in the lives of individuals with disabilities and their families; we, as special educators, work, to develop and disseminate such improvements. Newspater coverage age can bring greater attention and support to such efforts and can at times, by presenting information, make readers with disabilities aware of possible techniques or contacts that could meet their needs. thus, increased coverage of the possibilities for improvement is warranted.“[86]

Odborná literatura ve vztahu k sociální žurnalistice hovoří také o objektivitě, která v případě tzv. human interess story (lidsky zajímavých příběhů) nebo angažované žurnalistiky může být ohrožena. Zejména v rámci naplňování veřejného zájmu může novinář inklinovat k nadržování některému ze subjektů, například při referování

---

[84] WAHL, Otto F. News Media Portrayal of Mental Illness. *American Behavioral Scientist* [online]. 2003, 46(12), 1594-1600 [cit. 2017-05-18]. s. 1.DOI: 10.1177/0002764203254615. ISSN 0002-7642. Dostupné z: http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0002764203254615

[85] KELLER, C. E., D. P. HALLAHAN, E. A. MCSHANE, E. P. CROWLEY a B. J. BLANDFORD. The Coverage of Persons with Disabilities in American Newspapers. *The Journal of Special Education* [online]. 1990, 24(3), 271-282 [cit. 2017-05-18]. s. 271. DOI: 10.1177/002246699002400302. ISSN 0022-4669. Dostupné z: http://sed.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/002246699002400302

[86] KELLER, C. E., D. P. HALLAHAN, E. A. MCSHANE, E. P. CROWLEY a B. J. BLANDFORD. The Coverage of Persons with Disabilities in American Newspapers. *The Journal of Special Education* [online]. 1990, 24(3), 271-282 [cit. 2017-05-18]. s. 279. DOI: 10.1177/002246699002400302. ISSN 0022-4669. Dostupné z: http://sed.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/002246699002400302

o porušování lidských práv, obhajobě menšin nebo ohrožení společnosti.[87] Na tuto problematiku upozorňuje rovněž Petr Třešňák, který sociální žurnalistiku vnímá jako oblast, která novináře může svádět k aktivismu.[88]

Shannon Scott-Findlay a Amanda Patterson pak ve své studii *Critical Issues in Interviewing People With Traumatic Brain Injury*[89] zabývající se kvalitou poskytované péče hovoří o problematické práci s respondenty, kteří prodělali traumatické poškození mozku, na kterém, ačkoliv přímo nesouvisí s výzkumem žurnalistiky, je možné demonstrovat další specifikum sociální žurnalistiky, a sice že rozhovor a práce s některými respondenty vyžaduje specifický přístup a nasazení.

Ve své studii vysvětlují problematiku interview a práce s respondenty, kteří přežili traumatickou mozkovou příhodu. Tito lidé mají mnohdy deficit pozornosti a expresivní disfázii (ztížená schopnost komunikace), které si navíc nemusí dostatečně uvědomovat a mohou mít tendenci je podceňovat. Jsou nesoustředění, unavení a mají problém odpovědět na otázku. Aby bylo docíleno uspokojivé a hloubkové odpovědi, v tomto případě na otázky týkající se kvality péče o tyto pacienty, vyžaduje takový rozhovor rovněž specifický přístup tazatele. Shannon Scott-Findlay a Amanda Patterson jako vhodné metody vyhodnotili například dostatečnou přípravu, kladení spíše obecných, než konkrétních otázek, použití výrazů, kterým dotazovaný rozumí, byť jsou použity ve špatném významu, nebo opakovaná setkání v případě, že je respondent unavený nebo rozrušený. Z tohoto důvodu rovněž doporučují klást nejdůležitější otázky hned na začátku.[90] Zároveň bylo dokázáno, že tyto nastíněné metody získávání informací mají velký přínos pro kvalitu následné péče.

„The prevailing tendency to interview caregivers rather than survivors of TBI about the post-TBI experience reveals researchers' underlying assumptions about the dependency of survivors of severe or moderate TBI on others and their ability to

---

[87] TRAMPOTA, Tomáš. *Zpravodajství*. Praha: Portál, 2006, s. 147. ISBN 80-7367-096-8.

[88] TŘEŠŇÁK, P. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 25. 5. 2016 a 8. 3. 2017

[89] PATERSON, B. a S. SCOTT-FINDLAY. Critical Issues in Interviewing People with Traumatic Brain Injury. *Qualitative Health Research* [online]. 2002, 12(3), 399-409 [cit. 2017-05-18]. s. 401. DOI: 10.1177/104973202129119973. ISSN 1049-7323. Dostupné z: http://qhr.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/104973202129119973

[90] PATERSON, B. a S. SCOTT-FINDLAY. Critical Issues in Interviewing People with Traumatic Brain Injury. *Qualitative Health Research* [online]. 2002, 12(3), 399-409 [cit. 2017-05-18]. s. 401-406. DOI: 10.1177/104973202129119973. ISSN 1049-7323. Dostupné z: http://qhr.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/104973202129119973

contribute in a meaningful way to research about their experience. In this article,we have demonstrated that survivors of TBI can make a significant contribution to qualitative research projects involving interviews, but there are challenges to researchers in obtaining their full and active participation."[91]

[91] PATERSON, B. a S. SCOTT-FINDLAY. Critical Issues in Interviewing People with Traumatic Brain Injury. *Qualitative Health Research* [online]. 2002, 12(3), 399-409 [cit. 2017-05-18]. s. 407-408. DOI: 10.1177/104973202129119973. ISSN 1049-7323. Dostupné z: http://qhr.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/104973202129119973

2. Metodologie

Hlavním cílem práce je vymezit a popsat sociální žurnalistiku jako specifický a autonomní typ žurnalistiky, definovat konstitutivní rysy této novinářské oblasti a pokusit se o její vymezení vůči příbuzným pojmům (confessional journalism/zpovědní žurnalistika, literary journalism/literární žurnalistika,…). Sekundárním cílem je přiblížit problematiku dané oblasti a osvětlit význam, který může mít sociální žurnalistika pro společnost.

V obou případech jsem zvolila kvalitativní metody výzkumu, které jsou otevřenější novým podnětům v případě témat, která nebyla dosud prozkoumána.[92] „Charakteristickým prvkem těchto metod je, že nejsou standardizované, jako je tomu ukvantitativních metod. Interakce výzkumníka a zkoumaného má vždy odlišnou podobu na základě unikátního průběhu a (v případě lidí) reakcí objektu.“[93]

Těžištěm práce byla rešerše literatury, reflexe sociální žurnalistiky v současných českých a zahraničních médiích (studie dostupné v databázi SAGE Journals a na platformě Research Gate), polostrukturované rozhovory s pěti vybranými novináři (viz dále) a kritické čtení vybraného vzorku textů.

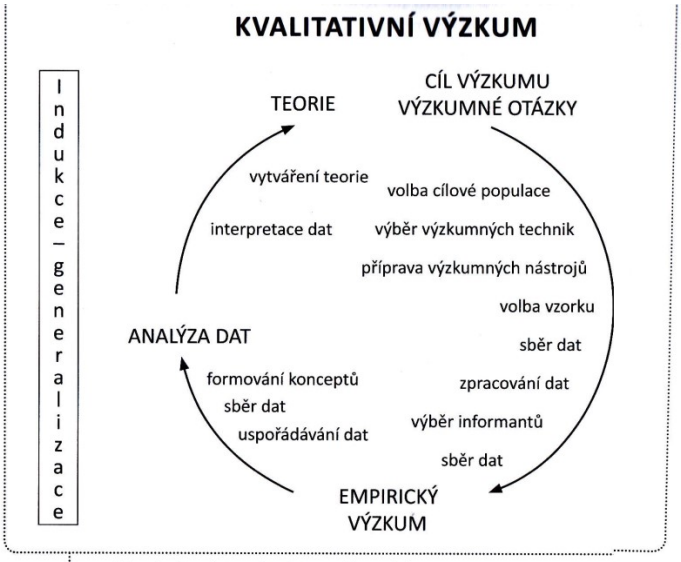

Obr. 3c Struktura kvalitativního výzkumu 94

[92] TRAMPOTA, Tomáš. VOJTĚCHOVSKÁ, Martina. *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál, 2010, s. 18. ISBN 978-80-7367-683-4.

[93] TRAMPOTA, Tomáš. VOJTĚCHOVSKÁ, Martina. *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál, 2010, s. 18. ISBN 978-80-7367-683-4.

[94] SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada, 2014, s. 62. ISBN 978-80-247-3568-9.

Na základě rešerše existující literatury, dostupných zdrojů a textů publikovaných v časopise Respekt, primárně v roce 2016, jsem stanovila základní konstitutivní rysy sociální žurnalistiky z hlediska témat, povahy práce, novinářské etiky či typických žánrů. Na základě těchto poznatků a námětů, které mi poskytla stáž v časopisu Respekt, kdy jsem mohla pozorovat postup práce Petra Třešňáka při zpracování sociálního tématu o Alzheimerově chorobě *(Když se ztrácí paměť)*, jsem vymezila okruhy otázek pro polostrukturované rozhovory.[95]

Polostrukturovaný rozhovor je jednou z metod kvalitativního výzkumu. Polostrukturovaný nebo semistrukturovaný či řízený rozhovor[96] je založen na předem připravené struktuře otázek, které se ale v průběhu rozhovoru mohou rozvinout nebo změnit podle aktuálního uvážení tazatele.[97] Osnova rozhovorů je součástí příloh.

Práce vychází z pěti rozhovorů s vybranými novináři (Petr Třešňák, Hana Čápová, Eliška Hradilková Bártová, Martina Riebauerová, Tereza Vaisová), kteří se sociální žurnalistikou zabývají a kteří doplnili definici o vlastní vnímání této novinářské oblasti. Rozhovory trvaly v rozmezí od 30 do 60 minut. v téměř hodinových rozhovorech novináři poskytli nové poznatky a upevnili styčné body definice sociální žurnalistiky. v případě Petra Třešňáka a Hany Čápové jsem provedla ještě doplňující rozhovory pro komparaci jednotlivých stanovisek a jejich doplnění. Tento krok se ukázal jako velmi přínosný a upevnil některé z důležitých bodů definice.

Přepsané rozhovory jsem následně podrobila kvalitativní obsahové analýze na elementární úrovni. Využila jsem zejména metody close reading. Cílem této metody tzv. aktivního čtení/monitorování/skenování není pouze získávání informací, ale především analýza (closely analyze) a vyhodnocení textu. Výzkumník by měl číst velmi pozorně, dělat si poznámky, sledovat, jak se jednotlivé části propojují a vyhodnotit, jaké detaily jsou pro jeho téma důležité. [98]

---

[95] Stáž byla zaměřena primárně na sociální žurnalistiku s cílem prozkoumat tuto oblast zblízka a sledovat práci Petra Třešňáka na těchto tématech.

[96] SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada, 2014, s. 210-211. ISBN 978-80-247-3568-9.

[97] SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada, 2014, s. 210-211. ISBN 978-80-247-3568-9.

[98] *Courtesy the Odegaard Writing & Research Center, p. 4, http://www.depts.washington.edu/owrc Adapted from UW Expository Writing Program handouts and www.dartmouth.edu/~writing/materials/student/ac_paper/topic.shtml*

Při čtení přepisů rozhovorů jsem si dělala poznámky k jednotlivým okruhům, které jsem předem pro strukturovaný rozhovor stanovila a snažila jsem se ve výpovědích najít shodné rysy nebo naopak odlišné přístupy jednotlivých novinářů. Na základě toho jsem stanovila konstitutivní rysy sociální žurnalistiky, se kterou se můžeme setkat v praxi, a kterou reprezentují dotazovaní novináři.

Třetím pilířem pro definici sociální žurnalistiky se staly texty publikované v časopise Respekt, primárně v roce 2016, a výstupy vyplývající z kritického čtení těchto textů.[99] Zde jsem využila techniku čtení textu vycházející z metodologie zakotvené teorie a využívající tzv. senzitivizujících konceptů (senzitizing concepts).

Tyto koncepty umožňují výzkumníkovi sledovat, jak je předmět jeho zájmu využíván v různých kontextech – v mém případě tedy, jak se rysy podstatné pro sociální žurnalistiku projevovaly v jednotlivých textech.100 Senzitizing concept může být efektivní metodou pro vytvoření rámce pro analýzu empirických dat a nakonec pro rozvoj pochopení společenských jevů.101 Při čtení textů jsem věnovala pozornost sociální žurnalistice (kterou jsem určila jako senzitizing concept/předmět zájmu) a sledovala jsem aspekty, které jsou pro sociální žurnalistiku důležité. Primárním zájmem bylo, do jaké míry texty sociální žurnalistiky zahrnují upozornění na systémové chyby nebo zda zařazují faktické informace. Při čtení textu s využitím metody senzitizing concept jsem sledovala, jak se senzitizing concept, v tomto případě sociální žurnalistika, v textech promítá, a jaké jsou jeho typické znaky.

---

[99] Vzorek textů vybraných pro studium sociální žurnalistiky zahrnoval primárně texty z čísel vydaných časopisem Respekt v roce 2016, dále některé texty z roku 2017, a především texty ze speciálního čísla Neviditelní (příběhy lidí, kteří se ocitli v mezních životních situacích), které obsahuje soubor textů Petra Třešňáka spadajících do sociální žurnalistiky. Z časopisu Reportér jsem podrobněji analyzovala text Terezy Vaisové a Martiny Riebauerové *Budu všude kolem tebe* referující o příbězích rodičů, kterým se narodilo již mrtvé dítě.

[100] BOWEN, Glenn A. Grounded Theory and Sensitizing Concepts. *International Journal of Qualitative Methods*. International Institute for Qualitative Methodology – University of Alberta, 2006, Volume: 5 issue: 3, s. 20, DOI: https://doi-org.ezproxy.is.cuni.cz/10.1177/160940690600500304

[101] BOWEN, Glenn A. Grounded Theory and Sensitizing Concepts. *International Journal of Qualitative Methods*. International Institute for Qualitative Methodology – University of Alberta, 2006, Volume: 5 issue: 3, s. 20, DOI: https://doi-org.ezproxy.is.cuni.cz/10.1177/160940690600500304

3. Vymezení sociální žurnalistiky v praxi

3.1 Základní charakteristika sociální žurnalistiky/Vymezení pole sociální žurnalistiky

Sociální žurnalistika byla narátory vnímána jako specifická oblast žurnalistiky, jejíž definice se odvíjí od mnoha faktorů jako je téma, žánr, povaha práce, práce se zdrojem, význam, eticko-morální faktor nebo časová a psychická náročnost a od jejich vzájemných vztahů. Není tedy možné vyjádřit exaktní jednoznačnou charakteristiku jako v případě žurnalistiky sportovní či politické.

> [N] (…) Sociální žurnalistika asi není tak úzce vymezitelná jako třeba sportovní, kdy to je jasný svět, který má nějaký začátek a konec, a ten překryv do jiných světů je relativně malý. Možná v nějakém rekreačním sportování, jinak je to jasné. Sportovní novinář jde na fotbal a píše o tom, jak to dopadlo, kdežto tady je to trošku nejasnější.(…)[102]

> **[AF] Vzpomněla byste si na další témata, která můžeme řadit do oblasti sociální žurnalistiky?**

> [N] Záleží na tom, jak to budeme definovat. Jestliže jsou to příběhy, kdy člověk naráží na nějaký systém, tak myslím, že do této oblasti může patřit i boj s exekutory, jako nespravedlivá exekuce.[103]

> [N] To jsou nějaké krajní póly. Když vezmeme ten text děti z Chrastavy, tak to je jako kdyby sociální i v tom smyslu, že to jsou to děti v nouzi, řekněme sociální případy, když bych to zvulgarizovala. Zároveň texty *Děti v zajetí mobilů* a *Jak změnil Youtube život rodiny*, to je řekněme nějaký lifestyle, ale pro mě je otázka, jestli do toho zařadit třeba i to, že má někdo nespravedlivě exekuci, nebo třeba když jsem psala o anarchistech, že Igor Ševcov má být vyhoštěný, protože si policisté chtějí dát hvězdičku, tak jestli tohle je také sociální žurnalistika, jakýkoliv boj proti systému. Jestli ano nebo ne? Pokud ne, tak jak to přesně definovat, co je to sociálno, jestli je to rodina v péči OSPODu (*orgán sociálně-právní ochrany dětí, pozn. autora*), nebo co přesně?[104]

Vnímání této oblasti rovněž úzce souvisí s výkladem termínu ´sociální´, se kterým se obvykle setkáme v těchto významových rovinách (*týkající se lidské společnosti/společenský, týkající se snahy o zlepšení společenských problémů, týkající*

[102] TŘEŠŇÁK, P. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 25. 5. 2016 a 8. 3. 2017
[103] ČÁPOVÁ, H. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 23. 2. 2016 a 30. 3. 2017
[104] ČÁPOVÁ, H. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 23. 2. 2016 a 30. 3. 2017

se životních podmínek jednotlivce ve vztahu ke společnosti)[105] a od kterého se odvíjí především tematický aspekt sociální žurnalistiky. Sami narátoři věnující se sociální žurnalistice tento pojem rozšiřují o svou vlastní percepci a upevňují styčné body této specifické oblasti.

Čápová zmiňuje texty věnující se příběhům lidí, kteří jsou perzekvováni, doplácejí na systémový defekt. Do oblasti sociální žurnalistiky by tak řadila například téma nespravedlivých exekucí, kdy se odkazuje na publikovaný text o zrakově hendikepovaném panu Paterovi, který byl nezákonně exekvován za jízdu načerno, ačkoliv načerno z podstaty věci jet nemohl. Jako další příklady uvádí Čápová případ řidiče autobusu Romana Smetany, který byl exemplárně odsouzen za hanlivé nápisy a pokreslení plakátů během předvolební kampaně v roce 2010 nebo text *Řádné vyhoštění studenta Ševcova*. Podle Čápové se tedy sociální žurnalistika nemusí týkat výhradně lidí, kteří jsou sami o sobě znevýhodnění, ale vlivem nějaké situace se do znevýhodnění dostanou.[106] Podle Hradilkové Bártové je pak takové texty do sociální žurnalistiky možné řadit pouze za předpokladu, že je autor schopen poukázat na systémovou chybu a příběh zobecnit.[107]

> [N] Myslím, že by tam měl být určitě silný příběh, a to příběh někoho, kdo naráží na nějaké hranice. Ať už vlastních sil nebo systému a zvažovala bych, jestli tam skutečně patří jenom texty, které jsou o dětech v ohrožení nebo v nelehkých situacích, nemocných, starých nebo těch, kteří bez nějaké míry pomoci nemohou fungovat, nebo zda tam patří i texty o někom, kdo je zrovna v exekuci, ať už nespravedlivě nebo příliš tvrdě, o někom, kdo je anarchista, a policisté zrovna pořádají razii na anarchisty a on je odsouzený, dokonce tvrději, než by se mi zdálo spravedlivé, to bych nechala jako otevřené.[108]

> [N] Ale nejsem si tím jistá. Rozhodně tam určitě nepatří texty sice postavené na silném příběhu, třeba i nějakém systému, ale témata jako je úspěch nebo zážitek, rozhodně tam nepatří lifestylová témata, nepatří tam běžná politická agenda, například když teď píši, jestli má být maturita z matematiky povinná nebo ne, co to přinese za výhody/nevýhody, tak to tam zcela zjevně nepatří. Nebyla bych si jistá, jestli někdo, kdo sám o sobě není nijak oslabený, ale dostane se do situace, kdy je najednou mnohem slabší a která ho může zválcovat, jestli to také není sociální žurnalistika.[109]

---

[105] Slovník cizích slov. [online]. Dostupné z http://slovnik-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/socialni
[106] ČÁPOVÁ, H. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 23. 2. 2016 a 30. 3. 2017
[107] HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017
[108] ČÁPOVÁ, H. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 23. 2. 2016 a 30. 3. 2017
[109] ČÁPOVÁ, H. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 23. 2. 2016 a 30. 3. 2017

Petr Třešňák pak kromě textů, které upozorňují na systémovou chybu nebo společenský problém, který znevýhodňuje, zmiňuje texty, které přibližují hraniční existenciální situace a jejich vliv na život člověka (a to, jakým způsobem život člověka ovlivní), což vnímá jako další rys sociální žurnalistiky. V této souvislosti zmiňuje publikovaný text o zneužívaných ženách, který nebyl o změně systému ani zákona, ale přibližoval, co tato situace pro člověka znamená. Podle Třešňáka by tedy do sociální žurnalistiky měla patřit také tato neuvědomovaná témata, která nejsou o změně systému, ale ukazují život a pomáhají formovat sociální cítění.[110]

Na základě rozhovorů s narátory, následné kompilace a vyhodnocení materiálu narátoři rozdělují pole sociální žurnalistiky následovně.

Sociální žurnalistiku je možné vnímat jako specifickou oblast žurnalistiky, která prostřednictvím příběhů konkrétních lidí odkrývá nebo upozorňuje na systémovou chybu (špatně nastavený systém psychiatrické péče),[111]popisuje systém technicistně (jak funguje/nefunguje systém psychiatrické péče)[112] či přibližuje všeobecně neuvědomované téma (život lidí se schizofrenií) nebo společenský problém, který znevýhodňuje (*Češi bez doktorů*).[113]

Jako příklad sociální žurnalistiky, která upozorňuje na systémovou chybu, Eliška Hradilková Bártová zmiňuje příběhy z psychiatrie, konkrétně pak text o mladé dívce, kterou po vyčerpávající domácí péči předali rodiče na psychiatrické oddělení, kde zemřela zavřená v kleci. Tento text podle Hradilkové Bártové jednoznačně poukazoval na špatně nastavený systém a zejména na neexistenci odlehčovací péče, která by rodičům umožnila si od náročné péče na čas odpočinout.[114]

Do sociální žurnalistiky by pak podle ní měly patřit i texty, které systém popisují technicistně, ve smyslu prověřování jeho funkčnosti a popisu stávajícího nastavení v návaznosti na nějaký konkrétní příklad.[115] o textu, který popisuje systém technicistně, nekritizuje ho, ale snaží se najít příčiny problémů, hovoří například Hana Čápová.

[110] TŘEŠŇÁK, P. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 25. 5. 2016 a 8. 3. 2017
[111] HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017
[112] HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017
[113] TŘEŠŇÁK, P. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 25. 5. 2016 a 8. 3. 2017
[114] HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017
[115] HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017

v textu *Jak zkrotit zlobivé děti*[116] [Text pojednává o tom, jak rodiče a české školy zvládají děti s poruchami chování] ji zajímalo, jaká je současná situace a především odpověď na otázku, jaké jsou limity a příčiny toho:

> [N] (…) proč to nejde, co je ten limit v těch školách a v těch učitelích, že to nedávají.[117]

Kromě odkrývání systémové chyby je účelem sociální žurnalistiky podle Petra Třešňáka také upozornění a zprostředkování obecnějších, neuvědomovaných témat:

> [N] (…) u kterých není na první pohled jasné, co a jak by se mělo změnit, ale také tam patří, protože nám jako kdyby pomáhají se sociálně zcitlivět, řekněme, aniž by tam byl jasně legislativně, exekutivně uchopitelný problém.[118]

Za základní jednotku textů sociální žurnalistiky narátoři považují příběh v kombinaci s faktickými údaji nebo názory odborníků na danou problematiku (informace o situaci v zahraničí, stávajícím nastavení péče, platné legislativě, apod.).[119] Texty z oblasti sociální žurnalistiky podle narátorů příběh zahrnují nebo o nějakém konkrétním příběhu informují.

> **[N]** Myslím, že by tam měl být určitě silný příběh, a to příběh někoho, kdo naráží na nějaké hranice. Ať už vlastních sil nebo systému.[120]

> **[N]** (…) opravdu důležitý je ten příběh, bez toho se to neobejde, protože nejlépe ty lidi zasáhnete, a teď to myslím v dobrém slova smyslu, nikoliv bulvárním, tím, že popíšete ten příběh, že popíšete, že Miroslavovi je 50 let a poprvé jde mimo zdi ústavu, že má v peněžence 20Kč a zjišťuje, že cukr není v nějakých pytlíčkách, ale že se prodává třeba sypaný, nebo že není v kostkách, a takové příběhy, a najednou vám vlastně dojde, že díky tomu příběhu zprostředkujete sílu toho zážitku, za kterým je ale celý systém, a vy si uvědomíte: Do háje, tohle se jako ještě děje? Jak je to možný? Najednou si i vy kladete ty otázky a myslím si, že bez toho příběhu to prostě nejde, to je jediné.[121]

Jako nezbytná podmínka pro kvalitní sociální žurnalistiku je dále vnímán přesah do

---

[116] ČÁPOVÁ, Hana. Jak zkrotit zlobivé děti? *Respekt.* Praha: Economia a.s., 2017, roč. 28, č. 7, s. 16-21, ISSN 0862-6545.

[117] ČÁPOVÁ, H. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 23. 2. 2016 a 30. 3. 2017

[118] TŘEŠŇÁK, P. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 25. 5. 2016 a 8. 3. 2017

[119] ČÁPOVÁ, H. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 23. 2. 2016 a 30. 3. 2017
RIEBAUEROVÁ, M. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 22. 2. 2017.
VAISOVÁ, T. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 20. 2. 2017

[120] ČÁPOVÁ, H. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 23. 2. 2016 a 30. 3. 2017

[121] HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017

systému či možnost zobecnění. Podle Hradilkové Bártové je jednotlivé příběhy do sociální žurnalistiky možné zařadit pouze za předpokladu, že umožňují zobecnění, ukazují na nějaký systémový problém, otevírají ho nebo dokreslují.[122] Na vyšší úrovni obecnosti, nemělo by se jednat o příběhy, které pouze popisují nepříznivou situaci či stav jednotlivce, který je znevýhodněný.

Sociální žurnalistika se podle narátorů obecně věnuje příběhům ze života lidí, kteří jsou znevýhodnění či oslabení: těžkou až hraniční existenciální situací (smrt dítěte, týrání, drogová závislost), nemocí (Alzheimerova choroba, virus HIV, rakovina), hendikepem (autismus) nebo složitou životní situací způsobenou systémovým defektem (příběh člověka, který se vinou nějaké situace do znevýhodnění dostal a systém ho poškozuje – nespravedlivá exekuce). Dále o ní narátoři uvažují v souvislosti s minoritními skupinami (Romové), lidmi v ohrožení (děti z nefunkčních rodin) či jinak křehkými skupinami obyvatelstva (senioři, bezdomovci, drogově závislí). Nejčastěji jde o příběhy lidí, kteří narážejí na nějaké hranice nebo se v hraničních situacích nacházejí. Sociální žurnalistika prostřednictvím jejich příběhů v kombinaci s faktickými údaji či názory odborníků přibližuje nebo otevírá sociální témata.

Na základě rešerše textů z časopisu Respekt můžeme mezi témata sociální žurnalistiky řadit také témata z oblasti zdravotnictví a školství, ale i dalších oblastí života. Témata týkající se různých onemocnění (*Když se ztrácí paměť*),[123]handicapů (*Děti úplňku*)[124], smrti (*Budu všude kolem tebe*)[125]a umírání (*Cena za dobrou smrt,*[126] *v pravém rohu nebe*[127]*).* Dalším segmentem jsou psychiatričtí pacienti (*Dobrodružství pavilonu č. 14*)[128] nebo děti a lidé v ústavech sociální péče (*Děti za zamčenými*

[122] HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017

[123] TŘEŠŇÁK, Petr. Když se ztrácí paměť. *Respekt*. Praha: Economia a.s., 2016, roč. 27, č. 35, s. 16-21. ISSN 0862-6545.

[124] TŘEŠŇÁK, Petr. Neviditelní. Děti úplňku. *Respekt Speciál*. Praha: Economia a.s., 2015, roč. 1, č. 3, s. 58-66, ISSN 2336-6001.

[125] RIEBAUEROVÁ, Martina., VAISOVÁ, Tereza. Budu všude kolem tebe. *Reportér.* Praha: Reportér magazín, 2016, květen, [online]. ISSN 2336-4092. Dostupné z: https://reportermagazin.cz/a/imCv2/budu-vsude-kolem-tebe

[126] TŘEŠŇÁK, Petr. Neviditelní. Cena za dobrou smrt. *Respekt Speciál*. Praha: Economia a.s., 2015, roč. 1, č. 3, s. 58-66, ISSN 2336-6001.

[127] TŘEŠŇÁK, Petr. Neviditelní. V pravém rohu nebe. *Respekt Speciál*. Praha: Economia a.s., 2015, roč. 1, č. 3, s. 24-31, ISSN 2336-6001.

[128] TŘEŠŇÁK, Petr. Neviditelní. Dobrodružství v pavilonu č. 14. *Respekt Speciál.* Praha: Economia a.s., 2015, roč. 1, č. 3, s. 80-87, ISSN 2336-6001.

dveřmi).[129]

Ze školství pak například téma *Dvě stě malých průzkumníků*[130], jak se české školy vyrovnávají s inkluzí. Nejčastěji jde o témata týkající se minorit či někoho kdo je znevýhodněný, může se jednat i o člověka, který se vinou nějaké situace do znevýhodnění dostal, systém ho perzekvuje tvrději či bezdůvodně (*Bojovat až do konce*).[131] Své místo v oblasti sociální žurnalistiky mají nepochybně také obecně neuvědomovaná témata (*Ztraceni na cestách*).[132] Blíže k tematickému aspektu sociální žurnalistiky v kapitole *Konstitutivní rysy sociální žurnalistiky*.

Nejčastější formou, ve které se se sociálním tématem setkáváme, je žánr feature, tedy delší publicistický text kombinující příběh a faktické informace, který autorovi umožňuje osobitý styl, barvitý jazyk a podle většiny narátorů díky příběhům dokonce inklinaci k literárnímu stylu psaní.[133] Ačkoliv je výskyt sociálních témat v podobě feature převládající, není podle nich možné další žánry vyloučit a sociální žurnalistiku tímto limitovat.[134] Práce se však zaměřuje primárně na texty žánru feature.

Oblast sociální žurnalistiky je charakteristická rovněž z hlediska společenského významu. Prostřednictvím textů může podle narátorů ovlivňovat sociální politiku,[135] změnit špatně nastavený systém,[136] ovlivňovat veřejné mínění,[137] rozšiřovat povědomí o dané problematice,[138] ale také formovat sociální cítění.[139]

[N] (…) Texty (…), kdy se někdo nechá někde zaměstnat a vynese něco na povrch,

[129] ČÁPOVÁ, Hana. Děti za zamčenými dveřmi. *Respekt.* Praha: Economia a.s., 2016, roč. 27, č. 34, s. 34-39, ISSN 0862-6545.

[130] ČÁPOVÁ, Hana. Dvě stě malých průzkumníků *Respekt*. Praha: Economia a.s., 2016, roč. 27, č. 46, s. 42-46, ISSN 0862-6545.

[131]ČÁPOVÁ, Hana. Bojovat až do konce. *Respekt.* Praha: Economia a.s., 2016, roč. 27, č. 50, s. 40-43, ISSN 0862-6545.

[132] KUNDRA, Ondřej. Ztraceni na cestách. *Respekt.* Praha: Economia a.s., 2016, roč. 27, č. 28, s. 16-21, ISSN 0862-6545.

[133] RIEBAUEROVÁ, M. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 22. 2. 2017.

[134] RIEBAUEROVÁ, M. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 22. 2. 2017.
TŘEŠŇÁK, P. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 25. 5. 2016 a 8. 3.
HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017

[135] HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017

[136] HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017

[137] ČÁPOVÁ, H. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 23. 2. 2016 a 30. 3. 2017

[138] VAISOVÁ, T. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 20. 2. 2017

[139] RIEBAUEROVÁ, M. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 22. 2. 2017.
TŘEŠŇÁK, P. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 25. 5. 2016 a 8. 3.

> padne ředitel, ministr, změní se systém, nastaví se jiný systém kontrol, změní se zákon a ta možnost zlepšit společenské fungování tam je.[140]

> **[N]** Myslím, že síla a smysl sociální žurnalistiky je v tom, že ukazuje na skutečné slabiny sociálního systému a na konkrétní lidi a jejich osudy a má potenciál to nějak ovlivnit.[141]

Narátoři hovoří rovněž o funkci osvětové a edukační.[142] Jako velmi specifický rys pak hodnotí možnost ovlivňovat životy lidí/respondentů, o kterých píší. Podrobněji se významu sociální žurnalistiky budeme věnovat v podkapitolách *Význam sociální žurnalistiky a Etický rozměr sociální žurnalistiky*.

Výše popsané podoby a funkce sociální žurnalistiky můžeme podpořit také konkrétními zjištěními na základě rešerše textů z časopisu Respekt. Ty v různé míře zahrnují informace o nastavení a fungování systému.

> O kvalitě života lidí s autismem rozhodují v česku nepravděpodobné náhody, protože žádný systém péče není vybudován.[143]

Popisují, zda systém funguje či nefunguje a jaké jsou možnosti.

> (…) většina pacientů, kteří dnes umírají po martyriu vyšetření, zákroků a terapií, je spíše obětí setrvačnosti zdravotního systému, jenž s nimi nekomunikuje. Pokud ti samí pacienti dostanou dobré informace, zvolí raději klidné umírání provázené léčbou bolesti a dalších symptomů.[144]

Texty prostřednictvím konkrétních příběhů upozorňují na jeho špatné nastavení, nedostatky či chyby, někdy přímo popisem přímou řečí, který ve svém vyprávění často využívá Hana Čápová nebo Petr Třešňák.

> Systém založený na represi a omezování základních potřeb podrývá sebedůvěru dětí, ubíjí jejich citlivost. Rozhodně nesměřuje k tomu, aby byly jednou schopny žít v normální

[140] TŘEŠŇÁK, P. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 25. 5. 2016 a 8. 3. 2017
[141] HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017
[142] RIEBAUEROVÁ, M. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 22. 2. 2017.
TŘEŠŇÁK, P. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 25. 5. 2016 a 8. 3. 2017
VAISOVÁ, T. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 20. 2. 2017
[143] TŘEŠŇÁK, Petr. Neviditelní. Děti úplňku. *Respekt Speciál.* Praha: Economia a.s., 2015, roč. 1, č. 3, s. 58-66, ISSN 2336-6001.
[144] TŘEŠŇÁK, P. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 25. 5. 2016 a 8. 3. 2017

společnosti," píše ombudsmanka ve své zprávě.[145]

V textech se pravidelně objevují názory odborníků, přímé výpovědi jednotlivých aktérů, ale také fakta citovaná z lékařských zpráv a jiných dokumentů nebo informace, které příběh doplňují a poskytují potřebný background pro lepší pochopení a komplexní pohled na danou problematiku.

> Jan Bílý trpí nemocí, která se dočkala nebývalé publicity v říjnu roku 2014 po tragickém útoku ve škole ve Žďáru nad Sázavou o schizofrenii se začalo hodně mluvit, nejvíc ale jako o bezpečnostním riziku. Příběhy pacientů svědčí o jiné bolesti – o tom, jak málo jsme od revoluce udělali pro to, aby duševně nemocní mohli žít lepší život.[146]

3.1.1 Roviny sociální žurnalistiky

Jednotlivá specifika a konstitutivní rysy sociální žurnalistiky budeme podrobněji rozebírat a vyhodnocovat v následujících kapitolách. Jak už jsme ale zmiňovali, definice sociální žurnalistiky se odvíjí od mnoha faktorů, jejich intenzity a kombinací.

Jak dokládají výpovědi narátorů, sociální žurnalistiku je nutné vnímat v určité škále. Neexistuje pouze jedna forma sociální žurnalistiky, její podoby se odvíjí od jednotlivých faktorů a jejich kombinace. Podle některých narátorů můžeme vnímat sociální žurnalistiku ve dvou základních rovinách – jako „běžnou" formu sociální žurnalistiky a tzv. špičku ledovce, která je méně častá a velmi specifická. Práce na těchto tématech je založená na pronikání do uzavřeného prostředí jako jsou ústavy sociální péče, věznice, kožešinové farmy nebo vyloučené lokality (romské osady, drogové komunity atp.),[147] kdy práce a komunikace s respondenty vyžaduje obvykle specifický přístup a nasazení.[148]

I z časového hlediska jde mnohdy o práci náročnější, což je do značné míry způsobeno případnou investigací. Intenzita dalších aspektů jako je psychická náročnost

---

[145] ČÁPOVÁ, Hana. Děti za zamčenými dveřmi. *Respekt.* Praha: Economia a.s., 2016, roč. 27, č. 34, s. 34-39, ISSN 0862-6545.

[146] TŘEŠŇÁK, Petr. Neviditelní. *Respekt Speciál*. Praha: Economia a.s., 2015, roč. 1, č. 3, s. 5-129, ISSN 2336-6001.

[147]HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017
TŘEŠŇÁK, P. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 25. 5. 2016 a 8. 3. 2017

[148] HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017

či vyšší ochrana zdroje může být z podstaty věci znásobena.[149]

Tyto texty mají ambici a potenciál rozkrývat systémové chyby, ovlivňovat sociální politiku a podněcovat ke změně. Účelem je většinou snaha o změnu sociální politiky nebo systému a snaha podnítit a inspirovat politiky, instituce či jiné formy moci ke změně.[150]

Z rozhovorů vyplývá, že se můžeme bavit o běžné sociální žurnalistice, která je těžištěm sociální žurnalistiky, a tzv. špičce ledovce, tedy po změně angažované žurnalistice, která je založena na investigaci, pronikání do neznámého prostředí, rozkrývání nějaké systémové chyby, práci se specifickými respondenty. Tato práce může být náročnější časově i psychicky, opět záleží na tématu a konkrétní situaci. v práci se věnujeme oběma rovinám z výše zmíněné škály sociální žurnalistiky.

3.2 Konstitutivní rysy sociální žurnalistiky

3.2.1. Téma

Jak jsme již zmínili v úvodu této kapitoly, jednotlivé oblasti žurnalistiky je možné rozlišovat na základě mnoha různých parametrů a téma je jedním z nich.

> [N] Sociální žurnalistika (….) zasahuje velmi křehkou skupinu obyvatelstva, což je specifické, protože když se píše politické zpravodajství, tak je to o úplně jiné specifické skupině, je to specifická skupina lidí, kteří řídí zemi. Když jsou to kauzy, tak je to o specifické skupině lidí, kteří nějak umí chodit v systému, zneužívat ho apod., a sociální žurnalistika se týká lidí, kteří jsou znevýhodnění, oslabení, kteří jsou vlastně jakoby nejslabší v téhle společnosti.[151]

Téma je vzhledem k propojenosti jednotlivých aspektů sociální žurnalistiky parametr důležitý. Od tématu se totiž odvíjí intenzita dalších aspektů jako je psychická i časová náročnost, práce se zdrojem i jeho dostupnost, které podle narátorů ovlivňují specificitu sociální žurnalistiky.[152]

---

[149]HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017

[150] HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017

[151] HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017

[152] HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017

> [N] Tahle témata, o kterých se bavíme, jsou hodně specifická. Určitě, jak říká Hana Čápová, se dá připravit rozhovor s nějakým člověkem, kterého postihla nějaká situace, kdy dopadá na nějaký systémový defekt. s ním je asi možné se normálně domluvit, protože předpokládám, že je to normální člověk běžné populace, ale u těchto lidí, kteří jsou z minoritních skupin, je ta příprava vlastně nulová.[153]

Obecně lze říci, že sociální žurnalistika zpracovává témata týkající se menšin, nemocných či jinak znevýhodněných lidí (systémovou chybou, nastavením systému, těžkou životní situací, handicapem) a neuvědomovaná témata (domácí násilí) nebo společenský problém, který znevýhodňuje.[154] Do sociální žurnalistiky tak můžeme řadit například témata jako je vynucená hospitalizace, registrované partnerství, pěstounská nebo ústavní péče, adopce, senioři, nespravedlivá exekuce, narkomani, alkoholismus, deprese a další. Podle narátorů by se však nemělo jednat o pouhý popis nepříznivé situace člověka, který je znevýhodněný, ale téma by mělo být zobecnitelné nebo umožňovat přesah do systému.

Hradilková Bártová vnímá sociální žurnalistiku jako oblast umožňující prostřednictvím příběhu nahlížet na témata z oblasti školství, ale i politiky z jiné perspektivy.

> [N] Ne téma důchody, ale to, jakým způsobem ti senioři žijí. To se bude týkat nás všech, vlastně za relativně krátkou dobu, nebo našich rodičů. Každý z nás se s tím může nějak ztotožnit, a přesto těmto tématům není věnovaný prostor. (…) to vůbec nechápu, ani u toho školství. To si myslím, že jsou podstatně zanedbávaná témata, že se řeší platy učitelů a takové věci, ale ta podstata, jakým způsobem jsou vzdělávané naše děti už ne…

Tuto charakteristiku sociálních témat je ostatně možné doložit také na základě rešerše textů publikovaných v časopise Respekt.

> Ivana a Radko Součkovi patří k naprosté menšině lidí, kteří se rozhodli vzít si dítě do pěstounské péče a v kolonce s dotazem, zda jejich žádaný přírůstek může trpět zdravotním či mentálním postižením, zaškrtli ´´ano´´.[155]

ČÁPOVÁ, H. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 23. 2. 2016 a 30. 3. 2017
TŘEŠŇÁK, P. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 25. 5. 2016 a 8. 3. 2017

[153] HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017

[154] HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017
ČÁPOVÁ, H. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 23. 2. 2016 a 30. 3. 2017
TŘEŠŇÁK, P. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 25. 5. 2016 a 8. 3. 2017

[155] petr třešňák, text ztracené děti jdou domů

Konkrétní příběhy umožňují hlubší porozumění dané problematice. Témata jsou zpracována komplexně a kromě příběhů zahrnují i faktické informace o situaci v zahraničí, aktuálním nastavení a fungování systému či jeho slabinách. Tématem jsou tedy vybrané společenské problémy zprostředkované konkrétními příběhy, nikoliv příběhy samotné.

Na danou problematiku (téma) novináři nenahlíží pouze optikou respondentů a aktérů příběhů, ale také pohledem odborné veřejnosti, představitelů kritizovaných institucí a tvůrců systému, kteří dostávají prostor k vyjádření.

Ne všechna témata jsou ale tak snadno zařaditelná a identifikovatelnájako právě výše popsané téma *Ztracené děti jdou domů*, tedy text, který prostřednictvím konkrétních příběhů přibližuje život pěstounských rodin (sociální menšiny), které si osvojily postižené děti, a odkrývá slabiny systému náhradní rodinné péče.[156]

Jak bylo blíže popsáno v kapitole Vymezení sociální žurnalistiky, témata, nad kterými narátoři v rámci rozhovorů polemizovali, byl například poválečný odsun Němců, nespravedlivá exekuce, vyhoštění studenta Ševcova nebo příběh whisleblowera, který smysluplně sdělil informaci a je za to perzekvovaný.

> [N] Jinak, a to je možná otázka, jestli to tam spadá nebo ne, ale pro mě určitě silné téma bylo téma Němců, kteří nebyli odsunuti a zůstali tady v Čechách. To byly příběhy, kdy jsme se bavili s osmdesátiletými lidmi, kteří třeba ty své zážitky s Čechy do té doby nikdy nevyprávěli. Zde je možná otázka, jestli to spadá do té sociální žurnalistiky nebo ne, ale myslím si, že asi ano, protože to není jednotlivý příběh, ale je to příběh, který demonstruje příběh dalších stovek lidí, kteří zde žili, a na kterém se to ukazuje. Vždy je to postavené na osobních setkáních a na osobních příbězích a tím je to jakoby silné.[157]

Určitě ale podle Čápové můžeme vyloučit témata založená byť na silném příběhu a třeba i systému, ale témata jako je úspěch (příběh nevidomého horolezce, který jako první zdolal osmitisícovku), nebo zážitek (porod). Do sociální novinařiny rovněž nepatří běžná politická agenda a lifestylová témata.[158]

Definovat sociální žurnalistiku z hlediska témat může být limitující, v případě témat je někdy potíž s jednoznačným vymezením, co do oblasti sociální žurnalistiky řadit a co

[156] HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017
[157] HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017

už ne. Hranice mezi tématy, které můžeme považovat za sociální žurnalistiku a tématy společenskými, je podle narátorů někdy velice tenká a záleží na jemných nuancích i subjektivním hodnocení.[159]

3.4.3 Časová náročnost

Jako určité specifikum sociální žurnalistiky narátoři uváděli její časovou náročnost.

Podle Petra Třešňáka je tím hlavním parametrem ovlivňujícím dobu zpracování především požadavek na míru důkladnosti textu, případně prvek investigace bez ohledu na typ žurnalistiky. Nelze podle něj zobecnit, že sociální žurnalistika je časově náročnější než jiné oblasti žurnalistiky.[160]

> [N] Samozřejmě články, které jsou spojené s nějakou investigací, typově třeba zneužívání dětí ve Slovenských resocializačních ústavech, což byla loni taková velká kauza, může být investigace na řadu měsíců.[161]

Na jednu stranu narátoři zmiňovali opakovaně, že je to „práce jako každá jiná“ a že náročnost záleží hlavně na požadovaném výstupu a dalších faktorech (nutná míra investigace atd.) Na druhou stranu se ale objevovaly narážky na to, že sociální žurnalistika může být časově náročnější zejména v oblasti práce s respondentem.

Zatímco z hlediska přípravy materiálů o sociálních tématech nespatřují narátoři výraznější odlišnost oproti jiným typům žurnalistiky, dokonce jim někdy příprava připadá méně náročná, jelikož je do značné míry omezena neznalostí specifického prostředí a stavu respondentů.[162]

> [N] Když jedete hledat nějaké příběhy Romů na Slovensku, tak tam je ta příprava akorát v tom, že si zjistíte, kde jsou osady, zmonitorujete si, ve kterých novinách se o nich třeba už psalo, jaké oblasti jsou nejhorší, a potom tam jedete. Teprve až na místě se rozhodujete, jakým způsobem budete pokračovat, takže v tomto ohledu je to určitě jiné.[163]

> [N] Schůzky s lidmi týkající se nějakých kauz se dají domluvit, tohle se domluvit nedá

---

[158] ČÁPOVÁ, H. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 23. 2. 2016 a 30. 3. 2017
[159] ČÁPOVÁ, H. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 23. 2. 2016 a 30. 3. 2017

[160] HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017
[161] TŘEŠŇÁK, P. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 25. 5. 2016 a 8. 3. 2017
[162] HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017
[163] HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017

> a nedá se připravit ani na to, jak s těmi lidmi budete mluvit, jaké otázky jim budete pokládat. Je možné si určit nějaký cíl, který si tam odtud chcete odnést, ale nikdy si nejde připravit otázky, protože nevíte, jací ti lidé budou a jak na to budou reagovat (…)[164]

Rozdíl se ale podle nich může ukázat v následném zpracování, a to zejména u komplexnějších témat. Hradilková Bártová v této souvislosti upozorňuje na delší čas strávený s některými respondenty, který je nutný pro vytvoření důvěry a bezpečného prostředí pro dialog. Zmiňuje také opakované návštěvy, nebo nutnost konfrontovat získané informace s názory dalších respondentů, kterými se doba zpracování může prodloužit. v porovnání s jinými oblastmi žurnalistiky upozorňuje také na specifické prostředí, které je potřeba pochopit a pracovat s ním, které je specifické a vyžaduje i takový přístup a nasazení.[165]

> [N] Když se bavíte s nějakým zločincem, tak je to jakoby zábava, protože se zkoušíte, přestřelujete kdo s koho. Když ale jdete za člověkem, který dvacet let žije v ústavu, špatně komunikuje a vy najednou zjistíte, že se s vámi bavit chce a že to třeba nějakými posunky jde, tak to od vás vyžaduje rozhodně jiný energetický náboj a rozhodně i mnohem více času, nebo alespoň u mě to tak bylo. Samotná práce i finální zpracování pro mě bylo mnohem více náročné.“[166]

> [N] (…) Podobně je to třeba u lidí s nějakým mentálním handicapem, kde si také musíte najít cestu, jakým způsobem je s nimi možné mluvit. (…)[167]

Práce na sociálním tématu může podle některých narátorů být časově náročná ze samotné podstaty sociální žurnalistiky, která zahrnuje práci s respondenty, kteří jsou znevýhodnění nebo vyžadují obezřetný přístup. v této souvislosti hovoří o zodpovědnosti novináře vůči svému zdroji a zvýšené pozornosti ohledně informací, materiálu a celkového vyznění článku, které mohou mít na dotyčného negativní dopad. i žánr podle některých nárátorů může být činitelem ovlivňujícím dobu zpracování.

> [N] (…) vy o tom pak začnete přemýšlet i tím, jak je to v té ich-formě, takže to souvisí trochu i s tím, jak jsem říkala, že je to tak trošku literární dílo, takže si pak musíte sednout a je to práce jako pěkná, to psaní, to jako moc, protože je hodně taková tvůrčí, kreativní práce, hodně do hloubky, je tam příběh, nějaké drama, ale chce to si s tím pak hrát.[168]

---

[164] HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017
[165] HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017
[166] HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017
[167] HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017
[168] RIEBAUEROVÁ, M. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 22. 2. 2017.

Doba zpracování může být rovněž prodloužena vlivem emočně náročného tématu, kdy je pro samotného novináře složité si k danému tématu najít cestu. Tento problém se projevil v případě zpracování textu o mrtvorozených dětech, v souvislosti s nímž autorky Martina Riebauerová a Tereza Vaisová zmiňují delší dobu zpracování z důvodu psychické náročnosti práce.[169]

Jak bylo uvedeno, existují faktory, které mohou práci na sociálním tématu prodloužit, zejména pokud se jedná o práci se zdrojem. Nelze však zobecnit, že práce na sociálních tématech je časově náročnějšínež v případě jiných oblastí žurnalistiky. Vždy záleží na okolnostech, které se ke konkrétnímu textu vztahují (dostupnost zdroje, stav respondenta, míra investigace, psychická náročnost, žánr). Je možné napsat sociální téma v krátkém časovém intervalu, z mnoha výše popsaných důvodů to ale může trvat i měsíce.[170]

3.4.4 – Povaha práce

Při hodnocení sociální žurnalistiky z hlediska povahy práce byla v rozhovorech s narátory pozornost věnována primárně metodám práce, obvyklým postupům nebo vlastnostem, kterými by měl novinář v ideálním případě disponovat. Diskutovaným tématem byla také specifika vyplývající z povahy práce a postupy uplatňované v sociální žurnalistice, jež zahrnuje prvky investigace.

Ve snaze vymezit sociální žurnalistiku vůči jiným novinářským oblastem jsme se mimo jiné věnovali obvyklým metodám práce.

Z rozhovorů vyplývá, že samotná metoda práce se v případě sociální žurnalistiky nijak zásadně neliší od jiných oblastí žurnalistiky. Sociální žurnalistika pracuje s příběhy konkrétních lidí, které kombinuje s názory odborníků a faktickými údaji (lékařské zprávy, studie, dokumenty, zákony apod.). Samotná práce je tedy založena na rozhovorech s respondenty, osobní účasti a pozorování, rešerších, vyhledávání a ověřování informací, jejich následné analýze a zapracování získaných poznatků, vjemů a informací do textu.

---

[169] RIEBAUEROVÁ, M. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 22. 2. 2017.

[170] TŘEŠŇÁK, P. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 25. 5. 2016 a 8. 3. 2017

> [N] v té metodě jako takové tedy nevidím úplně kvalitativní skok, spíš je tam spousta souvislostí, nuancí a potřeby nějakých dovedností, nějakých jemných skills, jak se říká, které jsou specifické.“[171]

Martina Riebauerová pak konkrétně v případě žánru feature hovoří ještě o výrazně autorštější a individuálnější tvorbě, což sociální žurnalistiku do jisté míry odlišuje.[172]

V otázce standardního postupu uplatňovaného při zpracování témat z oblasti sociální žurnalistiky, kde novinář pracuje s konkrétními příběhy, jako zásadní krok narátoři zmiňují získání respondentů. To, vzhledem k povaze témat, může být problematické. Hana Čápová v této souvislosti hovoří z nedávno pokrývaných témat o uprchlickém táboře v Bělé nad Sázavou, zahraničních dělnících, kteří pracují v Čechách a nemají pojištění apod.,[173] Petr Třešňák zmiňuje HIV pozitivní respondenty, jež čelí trestnímu stíhání[174], Vaisová s Riebauerovou zmiňují rodiče, kterým se narodilo mrtvé dítě.[175]

Získání respondentů tedy v některých případech může být problematické. Jako standardní cestu však narátoři popisují zprostředkování kontaktu neziskovými organizacemi, instituceminebo odborníky na danou problematiku, kteří novináře kontaktují nebo s nimiž je novinář v kontaktu dlouhodobě.[176]

> [N] Vím, že je problém, pokud jde o cizince, protože oni nejsou pojištění u naší velké pojišťovny u VZP třeba, ale u soukromé pojišťovny, která se jmenuje VZP a.s., a to pojistné, které ta pojišťovna chce, je násobně větší. Ti lidé, kteří tady berou 15 000 Kč, platí třikrát více za pojištění než já, a zároveň ta péče, kterou dostanou, je nesrovnatelná, protože třeba když si zlomí ruku, tak musí zaplatit na dřevo a pojišťovna mu to proplatí teprve zpětně nebo některé věci negarantuje. Typově, psala jsem o paní, Ukrajince, která tady pracovala, všechno měla v pořádku, porodila nedonošené dítě a ukázalo se, že to pojistné, a na jiné ona tady nedosáhne, tu péči u toho předčasného porodu nehradilo, tak ona měla vůči Motolu dluh 1,5 milionu, no a protože globálně vím, že s tímhle je problém, tak moje šance takhle najít někoho, kdo se s tím teď potýká, je v podstatě nulová, takže já udělám to, že se obrátím na advokáta pana Čižínského, který se tím léta zabývá, a on když bude tak hodný, tak společně najdeme někoho, kdo by byl ochotný mluvit o tom, co

[171] TŘEŠŇÁK, P. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 25. 5. 2016 a 8. 3. 2017
[172] RIEBAUEROVÁ, M. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 22. 2. 2017.
[173] ČÁPOVÁ, H. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 23. 2. 2016 a 30. 3. 2017
[174] TŘEŠŇÁK, P. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 25. 5. 2016 a 8. 3. 2017
[175] RIEBAUEROVÁ, M. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 22. 2. 2017.
VAISOVÁ, T. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 20. 2. 2017
[176] ČÁPOVÁ, H. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 23. 2. 2016 a 30. 3. 2017

> jemu se přihodilo, tzn. ten kontakt obvykle nebývá úplně hledačský, ale spíše zprostředkovaný někým z terénu.[177]

Možné je také vlastní pátrání, tedy investigace, která spočívá v pronikání do uzavřeného prostředí. Tento způsob je typický pro sociální žurnalistiku, jež zahrnuje prvky investigace.[178] Bártová v této souvislosti hovoří o problematickém pronikání do ústavů sociální péče nebo romských osad. v případě sociální žurnalistiky, kde je přítomný prvek investigace, zahrnuje práce na takových tématech také specifické metody. Třešňák zmiňuje například použití skryté kamery. Dalším způsobem může být změna identity pro účely proniknutí do zařízení, kde existuje podezření na nekalé praktiky.[179] Jedná se však o eticky hraniční prostředky, kterým se dále budeme věnovat v podkapitole *Etický rozměr sociální žurnalistiky*.

> [N] Samozřejmě se stane, že vás někdo odmítne, ale tím, že jdete zpravidla přes ty nevládní organizace nebo přes doktory či pečovatele, tak to těžké není. Když je tam prvek investigace, tak ano, ale to je dané tou investigací.[180]

Jednou z dalších cest, jak získat respondenta pro sociální téma, je podle narátorů vlastní hledání respondenta přes různé webové portály nebo zprostředkování kontaktu kolegou či někým z blízkého okolí novináře. Méně obvyklým způsobem je, že se respondent přihlásí sám. [181]

S narátory jsme hovořili také o specifických vlastnostech novináře. Ačkoliv práce s respondentem do značné míry vychází z intuice a zkušeností novináře, objevují se jisté vlastnosti, které se jeví pro úspěšnou práci novináře jako nezbytné, zejména zpracovává-li citlivé a choulostivé téma. Z podstaty sociální žurnalistiky totiž práce novináře zahrnuje rozhovory s lidmi, kteří jsou znevýhodnění. Narátoři v této souvislosti hovoří o základních vlastnostech, kterými by měl novinář, jenž zpracovává sociální témata, ideálně disponovat, což je zejména pokora, trpělivost a empatie.

> [N] (…) ten novinář potřebuje mít nějaký cit a nějakou míru empatie, protože potřebujete

---

TŘEŠŇÁK, P. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 25. 5. 2016 a 8. 3. 2017

[177] ČÁPOVÁ, H. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 23. 2. 2016 a 30. 3. 2017

[178] HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017

[179] TŘEŠŇÁK, P. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 25. 5. 2016 a 8. 3. 2017

[180] TŘEŠŇÁK, P. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 25. 5. 2016 a 8. 3. 2017

[181] VAISOVÁ, T. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 20. 2. 2017

nasbírat nějaké pocity těch lidí a nějaké příběhy.[182]

[N] Myslím si, že empatie a trpělivost jsou asi hlavní dovednosti, které by novinář, který chce dělat tuhle žurnalistiku, měl mít.“[183]

[N] Z hlediska práce je potřeba určitě nějaká vyšší míra empatie, než když píšete o politice, ale to je jasné.[184]

[N] Asi by člověk, který zpracovává taková témata, neměl být moc sebestředný v tom smyslu, že chce ulovit nějakého sólokapra, že by se tím terénem měl pohybovat spíš s jistou pokorou a tiše.[185]

[N] Musíš mít obrovskou pokoru, obrovskou empatii, zároveň musíš být před těmi odborníky trošku neodbytná.[186]

3.4.5 – Práce se zdrojem

Jak jsme již zmínili, sociální žurnalistika pracuje primárně s příběhy a faktickými informacemi. Úkolem sociálního žurnalisty je tyto příběhy a informace získat a především vyslechnout ty, jež jsou ochotni se o své příběhy s novinářem podělit či danou problematiku okomentovat. Tato práce se tedy nezbytně zakládá na kontaktu a rozhovorech s respondenty, jimiž jsou zpravidla soukromé osoby. Podle narátorů je tedy pro sociálního žurnalistu při práci s respondentem především důležité si uvědomovat, kdo je zdrojem jeho informací, a na základě toho volit vhodný pracovní postup.

[N] *Najednou se dostanete do úplně jiného prostředí, kde novináře v životě neviděli, čímž se dostávám k tomu, proč je to těžké. Když oslovíte člověka, u kterého máte podezření, že spáchal zločin nebo něco, kvůli čemu ten článek píšete, tak on si s tím poradí. Zatímco když jdete za někým do ústavu sociální péče, za psychiatrickým pacientem nebo do romské osady, tak máte společné to, že ti lidé na to nejsou připraveni, nejsou na to zvyklí a ke každému musíte přistupovat jinak. Musíte tu situaci nějak vyhodnotit, odhadnout, jaký ten člověk je, jestli je naštvaný, jestli se bojí nebo jestli něco skrývá, a vyhodnotit to, na což se nedá předem připravit, a řešíte to až na místě, v danou chvíli.*[187]

[182] RIEBAUEROVÁ, M. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 22. 2. 2017.
[183] HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017
[184] TŘEŠŇÁK, P. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 25. 5. 2016 a 8. 3. 2017
[185] ČÁPOVÁ, H. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 23. 2. 2016 a 30. 3. 2017
[186] VAISOVÁ, T. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 20. 2. 2017
[187] HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017

Jak vyplývá z podstaty sociální žurnalistiky a zkušeností narátorů, klíčovým zdrojem informací je pro novináře většinou skupina obyvatelstva, která je velmi křehká a vyžaduje i takový přístup. Zpravidla se jedná o respondenty, kteří jsou znevýhodnění či jinak oslabení nebo se nacházejí v nějaké tíživé životní situaci. Podle narátorů je důležité brát na vědomí a vyhodnotit, v jakém stavu a situaci se respondent nachází. Lidé, kteří se rozhodnou vyprávět svůj příběh mohou být zranitelní, psychicky vyčerpaní, na pokraji sil nebo jsou vůči novináři ve slabším postavení. Sociálně slabší si nemusí uvědomovat svá práva ani dopady, které může zveřejnění jimi poskytnutých informací mít, což by podle narátorů měl novinář reflektovat.

> [N] Je to jiné v tom, že když jdu za nějakým politikem, tak ten politik je silný, je v pohodě a bavím se s ním o jeho práci. Když jdu za někým, kdo je zrovna zavřený v ústavu nebo tam má dítě, za někým, kdo je nemocný nebo mu sedí za krkem exekutor, tak zaprvé tito lidé se se mnou nemusí chtít vůbec bavit, tzn. že já jim dávám na výběr chcete/nechcete, vysvětluji, proč o to stojím, a zároveň, pokud si nepřejí zveřejnit příjmení, nabízím možnost, že v článku nebude. Ten text jim posílám, to ale dělám často i u těch politiků. v každém případě k těmto respondentům přistupuju jako k někomu, kdo se se mnou vůbec bavit nemusí. Zatímco toho politika klidně budu honit ve sněmovně po chodbě, tak někoho v takové situaci nebudu nahánět na nemocničním pokoji nebo v ústavu, když se se mnou nebude chtít bavit.[188]

> [N] (…) když připravujete nějakou kauzu, tak to jsou lidi, kteří v tom figurují, kteří jsou sociálně velmi silní, kteří jsou inteligentní, kteří moc dobře vědí, co mají nebo nemají říkat, jsou v podstatě emočně velmi silní, sociální inteligenci nebo emoční inteligenci mají velmi silnou, takže tam člověk jakoby nemá strach, že jim ublíží, kdežto tady jo, protože to jsou prostě znevýhodněné skupiny lidí, kteří si neuvědomují, co to může způsobit.[189]

Práce na sociálním tématu od novináře obvykle vyžaduje zvýšenou pozornost a nutnost reflektovat situaci a postavení, ve kterém se respondent nachází. Na základě toho novinář volí různé pracovní postupy, vysvětluje respondentovi možnosti medializace, domlouvá kontrakt

Často se jedná o velmi intimní informace, respondenta je například složité přesvědčit, aby příběh vyprávěl pod celým jménem nebo poskytl fotografický materiál.

---

[188] ČÁPOVÁ, H. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 23. 2. 2016 a 30. 3. 2017
[189] HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017

Jak uvádí Hradilková Bártová, v případě respondentů, kteří jsou zbaveni svéprávnosti, je například někdy problematické získat souhlas opatrovníka.[190]

Co se týče požadavků respondentů na úpravu článku nebo odstranění některých informací, podle narátorů se většinou jedná o marginální informace a novinář se většinou snaží najít vhodný kompromis pro obě strany.[191] Někteří narátoři naopak zmiňují situaci, kdy se novináři příběh do jeho vyprávění nehodí. Komunikace s respondentem a vyjednání podmínek pro rozhovor tedy mohou být v případě sociálních témat složitější.

> [N] Je tady specifikum, že k lidem, kteří jsou znevýhodnění, jsou v nějakém znevýhodnění a jsou zranitelní, se nechcete zachovat špatně. Někdy je třeba těžké toho respondenta do příběhu nedat a potom mu říct: ,,Poslyšte, já jsem našel ještě jeden jiný příběh a on by se mi do toho článku hodil víc". ,,Aha, tak ono tamto znásilnění je asi nějaký takový čtivější než to moje." Víte, že tohle je delikátní.[192]

Podobné zkušenosti popisují i další narátoři. Může se jednat o velmi choulostivé informace, respondenta může být těžké rozmluvit nebo do textu nezahrnout. Podle Riebauerové se tak děje zejména, když se jedná o těžké, choulostivé a smutné téma, jakým je například smrt dítěte. v takovém případě může být respondenta těžké nejenom sehnat, ale také rozmluvit nebo dohodnout medializaci pod celým jménem.[193] Záleží také na době, kdy se rozhovor koná. Příběh je aktuální, může být ale vyprávěn i zpětně ve chvíli, kdy je respondent již vyrovnaný.

> [N] Samozřejmě rozmluvit oběti sexuálního násilí, najít lidi, kteří s vámi budou mluvit, je těžké, protože jsou v posttraumatickém stavu, je to pro ně problém. Potom typově například článek v pravém rohu nebe o rodičích umírajících dětí, kde by si člověk řekl, že je to těžké, tak zjistíte, že ti lidé jsou jako taková ta fazole, co čeká, aby to mohla říct,

---

[190] HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017

[191] TŘEŠŇÁK, P. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 25. 5. 2016 a 8. 3. 2017

[192] TŘEŠŇÁK, P. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 25. 5. 2016 a 8. 3. 2017

[193] RIEBAUEROVÁ, M. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 22. 2. 2017

protože jsou s tím strašně sami.[194] Podle narátorů je také relativně častou praxí, že respondent rozhovor s novinářem uvítá. Ten je mnohdy prvním člověkem, kterému svůj někdy velmi osobní a intimní příběh vypráví. Pochopitelně tak mezi respondentem a novinářem vzniká během rozhovorů poměrně unikátní vztah, někdy dokonce pouto.

[N] **(...)** ten vztah je mimořádný. Vlastně během chvilky s tím respondentem navážu takový kontakt, jaký nemám se svými kolegy za 10 let spolupráce, protože… Na jednu stranu má člověk pocit, že se cpu do něčeho, čeho nejsem práva, ale na druhou stranu, když jsem viděla, že vlastně jsem skoro první, s kým o tom mluví, protože sociálky nefungují, a nikdo se jí na to neptal, takže ona potom když začala, tak říkala: Prosim tě, hlavně, že máš chlapa. Takže mimořádný je ten vztah vždycky, většinou nepokračuje, nebo pokračuje jenom chvilku. Není to tak, že bych měla sto známých, protože jsme o nich psala…[195]

O mimořádném vztahu, který mezi novinářem a respondentem vzniká, hovoří i další narátoři. Pro to, aby respondent svěřil novináři své intimní příběhy a informace z osobního života, je podle nich důležité především získat důvěru a vytvořit komfortní podmínky, ve kterých se respondent bude cítit bezpečně. Ten často poskytne více informací, než si nakonec přeje zveřejnit nebo jejichž dopad si v době rozhovoru nemusí plně uvědomovat. Pro navázání důvěry je podle Riebauerové především důležité, aby měl respondent jistotu, že poskytnuté informace nezneužijete.[196] Jako základní vlastnosti, kterými by měl novinář disponovat, pak narátoři považují empatii, pokoru a trpělivost.

Dalším způsobem, jak zajistit komfortní a bezpečné prostředí, aby respondent novináři svěřil svůj příběh, je podle narátorů anonymizace zdroje. Z medializace příběhu pro respondenta totiž mohou vyplývat i jistá ohrožení, ztráta práce, rodinný konflikt, trestní stíhání či perzekuce. Příběh dotyčného se může týkat i širšího okolí respondenta, které by mohla medializace poškodit**.** v této souvislosti Riebauerová zmiňuje příběh ženy, která si přála asistovanou sebevraždu. Z obavy, co by medializace znamenala pro jejího nezletilého syna, nakonec souhlasila pouze s publikováním článku pod křestním jménem.[197]

---

[194] TŘEŠŇÁK, P. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 25. 5. 2016 a 8. 3. 2017
[195] ČÁPOVÁ, H. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 23. 2. 2016 a 30. 3. 2017
[196] RIEBAUEROVÁ, M. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 22. 2. 2017
[197] RIEBAUEROVÁ, M. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 22. 2. 2017

Již jsme se zmínili, že časté bývá přání na anonymitu, to ale podle narátorů může znamenat problém. Zejména, pokud se jedná o klíčového respondenta. Pokud je příběh anonymní a v textu stojí osamoceně, může podle Riebauerové jako takový působit nevěrohodně.[198] o této problematice hovoří i další narátoři.

Anonymizace zdroje, vystupování pouze pod křestním jménem nebo přezdívkou je podle nich v sociální žurnalistice poměrně častou praxí, zejména pokud jde o děti a nezletilé. v takových případech musí novinář v článku vysvětlit, proč je zdroj pro čtenáře anonymní a poskytnout bližší informace.[199] Podle narátorů by takových příběhů nemělo být v textu více, měly by sloužit spíše na dokreslení. Podle Riebauerové to ve čtenáři může vzbuzovat dojem, že je příběh vymyšlený.[200] Bártová považuje za ideální, když je zdroj uveden, zároveň jí v takových případech přijde anonymizace pochopitelná a nevidí zásadní problém z hlediska věrohodnosti, pokud je důvod dostatečně vysvětlen. Novinář doplní článek krátkým vysvětlením, ve kterém autor čtenáři objasní důvody anonymizace, napíše například, že hrdinkou příběhu je devětatřicetiletá žena, která si po dlouhé nemoci přeje asistovanou sebevraždu, z obavy o synovo bezpečí si ale nepřála uvádět celé jméno.

Někdy se ovšem jedná o respondenta, jehož totožnost neznáme, není možné ji zjistit nebo ji z určitých důvodů sdělit nechce. Aby novinář mohl informace poskytnuté tímto člověkem v textu použít, musí se jednat o skutečně existující osobu a tyto okolnosti musí být v textu novinářem náležitě vysvětleny.[201] Následující citace Petra Třešňáka přibližuje úskalí práce se zdrojem, jehož totožnost neznáme.

> [N] Relativně nedávno jsem psal text ´AIDS se vrací´. To byla zajímavá práce v tom, že se ke mně dostala informace, že hygienici dělají nějaká opatření, tzn. že trestně stíhají lidi, kteří přenáší syfilis, protože z toho usuzují, že musí mít sexuální styk, a protože jsou HIV pozitivní, tak podléhají nějakému zákonu, který zakazuje šířit HIV. **a** bylo to vlastně hrozně složité, protože ti hrdinové, o které šlo, těch 50 stíhaných, se velice

[198] RIEBAUEROVÁ, M. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 22. 2. 2017.
[199] ČUŘÍK, Jaroslav. *Nové trendy v médiích*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. s. 39, ISBN 978-80-210-5825-5.
[200] RIEBAUEROVÁ, M. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 22. 2. 2017
[201] ČUŘÍK, Jaroslav. Nové trendy v médiích. Brno: Masarykova univerzita, 2012. s. 39, ISBN 978-80-210-5825-5.

pravděpodobně chovalo způsobem, který není úplně sympatický, tzn. že je minimálně část z nich dost promiskuitních, to byl můj předpoklad. a těžko se hledali. Já jsem jich chtěl najít víc a vlastně se se mnou byl ochotný bavit jen jeden a o dalších jsem měl informace pouze sekundárně přes ty koncové pracovníky Domu světla, kteří s nimi pracují, a nebylo vůbec jasné, co jim můžu věřit. Respektive té nevládce má člověk tendenci věřit, ale potkáte se s člověkem, který vám píše z falešné e-mailové adresy, vůbec vám neřekne ani křestní jméno, řekne vám: „říkej mi třeba…“, čili vůbec nevíte identitu. To se odvíjí od toho, že někdo ručí za to, že to je jeden z nich, to je všechno co máte, čili je to relativně křehké z hlediska věrohodnosti, a vypráví vám svůj příběh, který se mu stal, který je zcela neověřitelný, spoléháte na jeho tvrzení, ve smyslu ,,já ale promiskuitní nejsem“, můj přítel mi začal zahýbat a takhle jsem to od něj chytil, pak jsem si našel někoho jiného, zatímco hygienici říkají, je tady skupina nebezpečných lidí, kteří chodí do hard gay klubů, kde se prostě dějí věci, takže tam byla taková složitost z hlediska důvěryhodnosti.[202]

Další oblastí, o které jsme s narátory diskutovali, byla věrohodnost informací a jejich ověřování. To může být problematické, ať už se jedná o příběhy nebo informace poskytnuté odborníky či institucemi. Motivace respondentů totiž podle narátorů mohou být různorodé. Dotyčný se může cítit poškozený určitou institucí, je pevně přesvědčený o jejich pochybení a s touto rétorikou se snaží příběh medializovat. Na takové případy je podle narátorů potřeba dávat pozor, snažit se věci nevidět černobíle a získané informace ověřovat a konfrontovat. Hana Čápová dodává, že názor protistrany je zajímavý a důležitý také pro pochopení celé problematiky, nemusí se tedy jednat pouze o konfrontaci. v této souvislosti zmiňuje Čápová také článek o zlobivých dětech, který se věnuje dětem s poruchami chování na českých školách, kde podle ní bylo důležité chtít znát odpovědi zejména na otázku proč, a tedy především pátrat po příčinách problému.[203]

Petr Třešňák pak upozorňuje na nutnost ověřovat informace poskytnuté institucemi, které rovněž mohou chtít prosadit své zájmy.

[N] Zároveň je potřeba být opatrný, protože člověk má samozřejmě tendenci přebírat

[202] TŘEŠŇÁK, P. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 25. 5. 2016 a 8. 3. 2017
[203] ČÁPOVÁ, H. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 23. 2. 2016 a 30. 3. 2017

> informace od neziskovek, neuvědomovat si, jakkoliv já mám neziskový sektor v maximální úctě, že mohou také někdy něco napínat, přehánět, mít nějaké zájmy apod., a ty karty těch rolí jsou hodně rozdané předem, což je někdy trochu nevýhoda.[204]

3.4.6 -Etický rozměr sociální žurnalistiky

V otázce, jakou roli v sociální žurnalistice hraje etika, se narátoři bez výjimky shodují. Etika je podle nich jedním z hlavních specifik sociální žurnalistiky, které ji od jiných novinářských oblastí odlišují, protože oproti jiným oblastem je zde potřeba výrazněji zvažovat dopad na lidi, o kterých se píše, a jejich stav a situaci reflektovat už při samotné práci se zdrojem a získávání informací. Specifická je podle některých také role novináře jakožto tvůrce narativu, který může při psaní článků se sociální tematickou mít tendenci inklinovat k aktivismu (viz dále).

> [N] Liší se to tím, že když je někdo v nouzi, když je v úzkých, tak by měl být asi ještě chráněnější než ten soukromník. u některých lidí, když se například bavím s romskou matkou, která má kluka v pasťáku, musím být obezřetnější. Ve smyslu, že si respondent nemusí uvědomovat, že jeho výpověď může mít nějaké důsledky. Měla bych tedy počítat s tím, že nějaká situace, kterou mi ten člověk popisuje, může vyznít nějakým dehonestujícím způsobem a takové věci tam nedávat.[205]

> [N] Ano, je možné, že tady nějaký rozdíl nebo specifikum je, protože jednak člověk musí být hodně poctivý a korektní vůči těm lidem, kteří se vám otevírají, kteří jsou podle této definice ti znevýhodnění, a zároveň je někdy musíte i nějakým způsobem přemlouvat. Aby něco řekli, něco uvedli, uvedli jméno, protože u některých věcí máte pocit, že když budou stát anonymně, tak nebudou fungovat (…)[206]

Jak vyplývá z uvedených citací, etická pravidla by měla platitjak pro sdělování, tak získávání informací. Nástrojem k jejich získání, jak jsme již uvedli v předchozí kapitole, je totiž především důvěra respondenta, kterou by novinář neměl zneužít. Ten totiž, jak potvrzují narátoři, na základě toho, jakou důvěru v něm novinář vyvolá a jaké "manipulační" schopnosti použije, mnohdy poskytne více informací, než si přeje zveřejnit nebo jejichž důsledky a možný dopad si v době rozhovoru nemusí uvědomovat.

---

[204] TŘEŠŇÁK, P. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 25. 5. 2016 a 8. 3. 2017
[205] ČÁPOVÁ, H. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 23. 2. 2016 a 30. 3. 2017
[206] TŘEŠŇÁK, P. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 25. 5. 2016 a 8. 3. 2017

Zároveň je podle narátorů v některých případech z důvodu zachování věrohodnosti textu potřeba přistoupit k určitým přesvědčovacím metodám a na respondenta vyvinout "nátlak", aby například uvedl celé jméno nebo souhlasil s fotografováním. To může být podle narátorů vzhledem ke specifické skupině respondentů problematické a je opět důležité danou situaci vhodně vyhodnotit.

> [N] (…) Po Novém roce jsem psal o závislosti a dělal jsem rozhovory s některými uživateli v psychiatrické léčebně a u jednoho kluka, byl to takový kajícník, zničený z toho, že všechny hříchy světa už spáchal, a teď chce žít dobře, byl nejasný ten kontrakt. Nejdřív se zdálo, že v článku být normálně může, řekl tedy celé jméno, pak ale chtěl vyfotit zezadu a bylo to takové nejasné a já jsem věděl, že kdybych chtěl, kdybych ho trochu přimáčkl, s těmi schopnostmi, které mám, i tím, že jsem o generaci starší a on je stará smažka, která za minutu zapomene, co říká, tak bych ho asi dostal, kam bych chtěl (…) ale věděl jsem, že je blbost to dělat, že je v křehké situaci, takže v článku byl nakonec zezadu a na křestní jméno, on se tak trošku rozmýšlel během toho hovoru. Tyhle věci se dějí běžně.[207]

Podle narátorů je tedy v případě sociální žurnalistiky potřeba mít neustále na vědomí, s kým pracujete a v jaké situaci se respondent nachází. Na základě toho novinář rozhoduje, kam až v získávání informací zajít, a jaké informace následně zveřejnit, aby zdroj informací neohrozil a respektoval jeho přání. Do eticky složité situace se novinář dostává také v případě, pokud práce na sociálním tématu zahrnuje pronikání do veřejnosti uzavřeného či neznámého prostředí jako jsou různé státní instituce, ústavy sociální péče nebo věznice, kde existuje podezření z nekalých praktik nebo špatně nastaveného systému. K získání informací se novinář potřebuje na dané místo dostat, často tedy i přesvědčit a získat důvěru představitelů institucí či jiných osob, u kterých s největší pravděpodobností hrozí, že získané informace budou v článku použity proti nim. Novinář, jenž je obvykle motivovaný snahou tato podezření odhalit a v ideálním případě docílit publikováním článku i nějaké pozitivní změny, se tak dostává do složité situace, zda navzdory důvěře, kterou v respondentovi vyvolal, získané poznatky a informace zveřejnit či ne.

> [N] To je strašně složitý moment, do kterého se moc nedostávám, párkrát se mi to samozřejmě také stalo, že někoho přesvědčíte, on vám podlehne, ale vy celou dobu víte, že je tam něco špatně, a pak je to eticky velice složitá situace, jejíž řešení je, že vám jde o vyšší věc, která přesahuje to, že vy v tu chvíli používáte své v podstatě manipulační

[207] TŘEŠŇÁK, P. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 25. 5. 2016 a 8. 3. 2017

> schopnosti, jak ho k něčemu přimět, a musíte to unést i s tou nejednoznačností, kterou to vytváří. To je nepříjemná situace a nemám rád lidi, kteří nad tím moc mávnou rukou, k čemuž v Respektu byla občas tendence. Když je to haj*l, tak je to jedno, ale myslím si, že to jedno není, protože jako lidi máme jen jednu integritu. Je to složité a mně to moc příjemné není, takže se tomu vyhýbám a moc takových textů nepíši. Když jsem psal ty Valdice, tak tam byla skrytá kamera, ti bývalí dozorci nás vyhazovali a bylo na dřeň, takže složité to někdy je.[208]

Podle Čápové je ideální cestou jasně zjevený postoj, kdy je zdroj obeznámen s postojem novináře i za cenu, že se na dané místo nedostane nebo se něco nedozví. Současně ale zmiňuje situaci, kdy bylo zachování tohoto ideálního postupu obtížné. Do uprchlického tábora v Bělé nad Sázavou byly totiž návštěvy umožněny pouze těm, kteří chtěli navštívit konkrétní obyvatele tábora. Obvyklá cesta přes neziskové organizace nebo advokáty nebyla možná, jelikož se nacházeli ve stejném postavení jako novináři a návštěva tábora bez znalosti totožnosti konkrétního obyvatele tábora jim nebyla umožněna. Do uprchlického tábora se tehdy podle Čápové dostali pouze politici a jejich doprovod. Čápová tehdy podle svých slov využila této možnosti, která se jevila jako jediná možná, a díky kontaktu na známého politika získala přístup k respondentům z uprchlického tábora.[209]

Jak je uvedeno v jednom z bodů syndikátu novinářů, je rovněž důležité věnovat pozornost prostředkům použitým k získání informací. v souvislosti s výše uvedenými příkladyje při hodnocení vhodných prostředků k získání informací a jejich publikacirozhodujícím měřítkem veřejný zájem. [210] Ten může převážit nad prostředky. Podle respondentů by se však ani v případě sociální žurnalistiky, která mimo jiné upozorňuje na chyby v systému, nemělo jednat o běžnou praxi a tento způsob získávání informací volit spíše výjimečně.[211]

Z rozhovorů rovněž vyplývá nutnost si uvědomovat a reflektovat možné důsledky, které může zveřejnění informací mít pro samotného respondenta, jehož osud může být

[208] TŘEŠŇÁK, P. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 25. 5. 2016 a 8. 3. 2017
[209] ČÁPOVÁ, H. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 23. 2. 2016 a 30. 3. 2017
[210] Dostupné z http://syndikat-novinaru-cr-z-s.webnode.cz/etika/kodexj. dostat dotčené osoby do nesnází nebo osobní tísně
[211] TŘEŠŇÁK, P. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 25. 5. 2016 a 8. 3. 2017

zveřejněním některých informací podle narátorů reálně ovlivněn. Může čelit například konfliktům v rodině, trestnímu stíhání, prohloubení traumatu či ztrátě zaměstnání. Podle Hradilkové Bártové toto riziko hrozí i v případě, že článek píšete v pozitivním duchu, dodržujete veškerá pravidla a snažíte se o korektní přístup. v této souvislosti hovoří o negativních reakcích představitelů institucí, kteří se cítili zveřejněním informací mnohdy dotčeni.[212]

> [N] (…) máte v ruce lidské osudy, někdy i desítek lidí nebo celé rodiny, což je jako problém, protože nikdy člověk nedohlédne, jakým způsobem to s životem toho člověka zahýbe. Když píšete článek o někom pozitivním, že někdo dělá něco dobře, tak vás nenapadne, že ten člověk kvůli tomu skončí v práci, že mu takhle ovlivníte život. i když k tomu přistupujete vlastně s velkou mírou etiky,(…) tak ten osud toho člověka můžete ovlivnit negativně. a to je myslím riziko této práce, kterému se nedá moc vyhnout (…) To si myslím, že je také riziko téhle novinařiny, že člověk musí mít, já nevím, jestli žaludek, ale musí být připravený na to, že to bude mít konkrétní dopad na konkrétní lidské osudy.[213]

> [N] (…) máte v ruce lidské osudy, někdy i desítek lidí nebo celé rodiny, což je jako problém, protože nikdy člověk nedohlédne, jakým způsobem to s životem toho člověka zahýbe. Když píšete článek o někom pozitivním, že někdo dělá něco dobře, tak vás nenapadne, že ten člověk kvůli tomu skončí v práci, že mu takhle ovlivníte život. i když k tomu přistupujete vlastně s velkou mírou etiky, bavíte se s tím člověkem dlouho, popisujete to popravdě, jak to je, nevymýšlíte si, ctíte všechna ta pravidla, tak ten osud toho člověka můžete ovlivnit negativně a to je myslím riziko této práce, kterému se nedá moc vyhnout, a je fakt, že v některých případech jsme si vlastně uvědomovali, když jsme psali třeba o těch rodičích, kterým sebrali děti, že jsou vůči nám ve hrozně znevýhodněném postavení, že jsou sociálně slabí, nejsou tak inteligentní, nedokáží dohlédnout, co mohou způsobit tím, co říkají. Když budou říkat, že sociálka je kráva, že jim prostě sebrala děti, tak musíte mít nějakou zábranu, že to zkorigujete a že to tam prostě nedáte. Je to ale hrozné lavírování a stejně, i když k tomu přistupujete takhle citlivě a ta rodina to nedohlédne, to že vám umožnila se s nimi setkat a že vám vyprávěla ten příběh, tak se potom může stát, že se na ně ta sociálka skutečně naštve, že jsou medializovaní, a bude jim škodit třeba podprahově, ne nijak přímo. To si myslím, že je také riziko téhle novinařiny, že člověk musí mít, já nevím, jestli žaludek, ale musí být

[212] HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017

[213] HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017

připravený na to, že to bude mít konkrétní dopad na konkrétní lidské osudy.[214]

O nutnosti určité formy autocenzury a zvýšené ochraně zdroje hovoří i další narátoři. Respondent, který je znevýhodněný, by podle nich měl být ještě více chráněný. Upozorňují, že by novinář měl brát na vědomí, v jaké situaci a postavení se jeho zdroj informací nachází, a selektovat informace, které získá. Na základě toho pak zvolit, jaké informace od zdroje uvádět či neuvádět, a brát ohled i na celkové vyznění článku.

Podle Petra Třešňáka zahrnuje práce na sociálních tématech i určitá úskalí. Jedním z nich je podle něj sklon k aktivismu.[215]

[N] Toho novináře to vede do nějaké role, která je relativně blízko aktivismu, protože je zpravidla motivovaný tím, že ta změna, kterou to tedy ve většině případů nějak přináší, mu připadá žádoucí. Vnitřně se tedy ocitá vlastně na straně těch lidí a je tam takové možná trošku vychýlení z objektivity dané tím, že když jdete psát o slabých a znevýhodněných lidech, tak jde zpravidla o to, že jim chcete pomoct. Je tam jako kdyby nějaký větší vnitřní, motivační tlak, nějaké vychýlení z neutrality.216

V případě sociálních témat, kde je na jedné straně člověk ve znevýhodnění a na druhé straně forma institucionální moci, která dotyčného poškozuje/znevýhodňuje, může podle Třešňáka toto předem jasně vymezené silové pole vést k tendenci psát text od začátku s jasnou vizí a novináře vychylovat z objektivity.

[N] Je tedy důležitá nějaká zodpovědnost (…), abychom to nepřetavili do nějaké velké zkratky, což se děje zejména, pokud jde o nějaké ohrožení lidských práv, typově třeba vynucené hospitalizace. To je hrozně třeskuté téma. Přijede záchranka, seberou vás a odvezou do Bohnic, kde vás zavřou čili je to obrovský zásah do práv, který je zneužitelný, a ta optika může být dopředu velice podezřívavá, což je relevantní, protože nějak přezkoumáváte, jestli se to nezneužívá, ale zároveň bychom jako novináři měli vědět, že to nechceme dotáhnout k výsledku, který víme předem, a sice že zlá velká instituce v bílých pláštích mučí bezbranné lidi, kteří si šli jen koupit ve spoďárech cigára do trafiky, což je případ, který se zrovna stal.[217]

To ostatně potvrzuje i Hana Čápová, podle níž je v mediích kladen důraz na to, aby

[214] HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017
[215] TŘEŠŇÁK, P. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 25. 5. 2016 a 8. 3. 2017
[216] TŘEŠŇÁK, P. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 25. 5. 2016 a 8. 3. 2017
[217] TŘEŠŇÁK, P. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 25. 5. 2016 a 8. 3. 2017

se těmto tendencím předešlo. [218]

3.4.7 - Emoční stránka sociální žurnalistiky

Pokud v případě jiných aspektů narátoři zpochybňovali specificitu sociální žurnalistiky, v případě psychické náročnosti práce se většina z nich shodla. Jedním z konstitutivních rysů sociální žurnalistiky je podle nich psychická náročnost práce.[219]

> [N] Je to rozhodně více emočně náročné, než když honíme nějaké zločince, protože se to týká lidských osudů.[220]
>
> [N] Pamatuji si, když jsme tři dny jezdily po ústavu sociální péče a bavili se v podstatě s desítkami lidí, kteří jsou v ústavu a byli tam zavření opravdu jako zvířata, že to na nás mělo skutečně velký emoční dopad. Byli jsme vyřízení, zdrcení, jak se tohle vlastně může dít.[221]
>
> [N] Prostě je tam tisíc otazníků a je to hrozně psychicky náročné.[222]

Důvodem jsou jednak samotná témata sociální žurnalistiky, která mohou být někdy velice tíživá a skličující. Z toho pak plyne i případná emoční náročnost rozhovorů s respondenty, kteří jsou znevýhodnění nebo se nacházejí v nějaké tíživé životní situaci jako je například smrt dítěte, domácí násilí, umírání nebo perzekuce. Ty mohou na novináře působit negativně a způsobovat psychické vyčerpání. Podle Riebauerové je při práci na emočně náročných tématech důležité si udržovat i určitý odstup. Novinář podle ní není v roli kamaráda, kterému respondent vypráví svůj příběh, přesto je potřeba se na citlivé věci ptát.[223]

> [N] (…) určitě vám to vstupuje do nějakého osobního psychického systému, třeba mnohem více u těch umírajících dětí, než když píši téma o dezinformacích a proč jim věříme, to je neutrální téma, domů si to nenosíte. Když se setkáte s rodinou, kde umírá dítě, tak vás to samozřejmě zasáhne, ale nejsem schopný to hodnotit na nějaké stupnici. Je špatné, když člověk takových věcí udělá víc, to asi snáz dojde do bodu, kdy si od toho potřebuje odpočinout. Kdyby se tomu někdo věnoval soustavně, hrozí nějaké vyhoření.

[218] RIEBAUEROVÁ, M. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 22. 2. 2017.
[219] HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017
[220] HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017
[221] HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017
[222] VAISOVÁ, T. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 20. 2. 2017

> Po článku o umírajících dětech nebo lidech, kteří byli perzekvovaní ve věznici, což je také trošku netypické, jsem cítil, že bych si dal dovolenou, ale na druhou stranu pocit smysluplnosti té práce je vyšší, než když opisujete něco z otevřených zdrojů, což je dneska podstatná část novinářské činnosti, takže je to takové něco za něco. Je to jako, když uběhnete nějaký delší běh. Člověk je samozřejmě více vyčerpaný, ale také má pocit něčeho významnějšího. Tak je to taková přímá úměra.[224]

Významnost a smyslupnost, slova, které se v rámci rozhovorů objevují několikrát, důvody, které vítězí nad psychickou zátěží, a také důvody, jež souvisejí s dalším rozměrem psychické náročnosti práce na sociálních tématech. Hlavním důvodem emoční náročnosti práce je pak podle narátorů zodpovědnost vůči zdroji, jehož osud mohou v případě sociální žurnalistiky reálně ovlivnit. Tím, že sociální žurnalistika pracuje s příběhy lidí, kteří jsou křehkou skupinou obyvatelstva, je tento závazek podle nich o to větší. Tuto skutečnost hodnotí narátoři jako zavazující a psychicky náročnou.[225]

> [N] (…) člověk při téhle práci reálně ovlivňuje osudy lidí, ať už pozitivně nebo negativně. v tomto případě si vlastně do teď pamatuji ten pocit. Měli jsme s tím člověkem dobré vztahy, byl to hrozně skvělý pán, a přesto jsem cítila zodpovědnost za to, že prostě skončil bez práce. (…) ta novinařina obecně, ať už si to ti novináři uvědomují více či méně, prostě ovlivňuje ty lidské osudy a tady je to možná mnohem více vidět, protože ty lidské osudy, které mapujeme, jsou hrozně křehké (…).[226]

Do jisté míry hraje roli i to, že novinář je podle narátorů mnohdy prvním člověkem, kterému respondenti své příběhy svěřují, což bývá podle nich mimo jiné i příčinou, že mezi novinářem a respondenty vzniká specifický vztah.[227] Z hoho pak podle Čápové vyplývá i jistá závaznost.[228]

> [N] Když jsem třeba psala o tom pánovi a té jeho manželce, kterého vlastně utýrali v LDNce, tak třeba ta jeho manželka mi pak opakovaně volala, chtěla se mnou něco probírat, hledala jsem jí advokáta, který by jí mohl pomoci v nějaké neziskovce, když

[223] RIEBAUEROVÁ, M. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 22. 2. 2017.
[224] TŘEŠŇÁK, P. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 25. 5. 2016 a 8. 3. 2017
[225] ČÁPOVÁ, H. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 23. 2. 2016 a 30. 3. 2017
VAISOVÁ, T. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 20. 2. 2017
HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017
[226] HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017
[227] ČÁPOVÁ, H. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 23. 2. 2016 a 30. 3. 2017
[228]

jsem měla cestu okolo, tak jsem se za ní stavila.[229]

3.5 Význam sociální žurnalistiky

Tato část práce přibližuje smysl společenský význam, který narátoři sociální žurnalistice přisuzují.

> [N] Od vydání tohoto textu skutečně proběhla reforma náhradní rodinné péče, která významně posílila pěstounství. Pěstouni mají lepší podmínky i vyšší odměny a počet dětí, které nemusí do ústavů, narůstá – včetně těch s postižením.[230]

Sociální žurnalistika je podle narátorů velice zajímavou oblastí také z hlediska významu, který má pro společnost. Nárátoři v této souvislosti hovoří o několika významových rovinách.

Největší význam, díky kterému se podle některých narátorů sociální žurnalistika od jiných novinářských oblastí odlišuje, je přikládán možnosti změnit špatně nastavený systém či reálně ovlivnit politiku, a tím pomoci ke zlepšení životních podmínek lidí, kteří jsou znevýhodnění. Nejen text *Ztracené děti jdou domů*, na který navazuje výše uvedený dovětek o reformě rodinné péče, která po vydání článku následovala, ale i další texty sociální žurnalistiky, měly vliv na vytváření politiky ve státě a případnou změnu systému.

> [N] Myslím, že hrozně důležité je to, že vyzrálost každé společnosti se dá ukázat na tom, jak se chová k těm nejslabším, a sociální žurnalistika má tu možnost, že může za těmi nejslabšími jít, ukázat jejich příběhy a může nastavit zrcadlo těm politikům. Oni to zdálky tuší, ale říct jim: Podívejte se, tohle se tady děje a je to takhle hrozné, okleštili jsme to do té nejzákladnější podoby, jste za to zodpovědný vy, tak se k tomu nějak postavte. Když to byl politik osvícený, tak to skutečně začal nějak řešit. Myslím tedy, že ta síla je v tom, že ten novinář se může dostat na nějaké místo a skutečně reálně pomoct konkrétním lidem. Nemyslím tím konkrétní paní Blaženu K. z nějakého ústavu, ale změnit systém, a v tom je

[229] ČÁPOVÁ, H. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 23. 2. 2016 a 30. 3. 201
[230] TŘEŠŇÁK, Petr. Neviditelní. Ztracené děti jdou domů. *Respekt Speciál.* Praha: Economia a.s., 2015, roč. 1, č. 3, s. 112-119, ISSN 2336-6001.
Tento dovětek k textu, *Ztracené děti jdou domů,* napsal Petr Třešňák k příležitosti vydání speciálního čísla *Neviditelní,* které časopis Respekt vydal v roce 2015. Článek *Ztracené děti jdou domů*, publikovaný v roce 2013, byl jeho součástí.

myslím hrozná síla. (…)[231]

Jedním z ukázkových příkladů, je podle Hradilkové Bártové článek *My z ústavu*, díky kterému se v roce 2003 skutečně podařilo nastartovat změnu v systému ústavní péče a ovlivnit dění v politice. Série těchto článků, které v té době vycházely v časopisu Respekt, podle Hradilkové Bártové ovlivňovaly dění na ministerstvu a následně vedly i ke zrušení některých ústavů. [232]

[N] Ve Středočeském kraji začali rušit ústavy, budovat samostatné bydlení i připravovat prostor pro to, aby se to do budoucna nedělo, a pro mě to byl zároveň důkaz toho, že to je sice obtížná práce, málo oceňovaná, ale skutečně to může ovlivnit nějaký vývoj. [233]

Svou roli sehrála Hradilková Bártová také v otázce klecových lůžek na psychiatrii, což bylo svého času v České republice ožehavé téma.[234]

Bártová v této souvislosti zmiňuje text o dívce, která zemřela na psychiatrickém oddělení zavřená v kleci. i v tomto případě se s přispěním článku podařilo otevřít téma nastavení systému psychiatrické péče a nastartovat změnu k lepšímu.

[N] To byl další hrozně silný příběh, který si teď z hlavy vybavuji a který jednoznačně ukazoval na systémovou chybu. v té době se následně psychiatrie začínala měnit a tento příběh vyvolal velké emoce i u tehdejšího ministra zdravotnictví Ivana Davida.[235]

Hradilková Bártová vnímá potenciál dopadu na změnu politiky jako specifikum sociální žurnalistiky, jejíž podstatou je podle ní poukázat na slabiny sociálního systému prostřednictvím příběhů konkrétních lidí, jejichž osud má možnost ovlivnit.[236] Ve srovnání s politickými kauzami, kterým se aktuálně řadu let věnuje, vnímá sociální žurnalistiku jako oblast umožňující naplnit základní poslání žurnalistiky. Zatímco v případě publikovaných článků, které se týkají politických kauz, k žádné pozitivní změně prakticky nedochází, sociální žurnalistika má podle ní větší šanci toto poslání naplnit.[237]

---

[231] HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017
[232] HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017
[233] HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017
[234] MDAC – Mental Disability Advocacy Center začalo Česko za používání klecových lůžek kritizovat v roce 2003. Přidaly se další mezinárodní instituce a autorka knih o Harrym Potterovi J. K. Rowlingová. http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1027467-dalsi-kritika-za-sitova-luzka-se-snesla-na-ceskou-psychiatrii
[235] HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017

[237]-HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017

> [N] v *tomhle ohledu to bylo hrozně naplňující, že člověk viděl, že to má nějaký smysl. Když jsme se vrátili do ústavu po pěti letech, mohli jsme sledovat, že se zavírá, že lidi, které jsme předtím viděli svázané v kazajce, teď žijí v chráněném území, chodí si sami nakupovat, mají své peníze. Bylo to úžasné a tenhle pocit teď nezažívám. Je fajn, když odhalím, že někdo něco provedl, ale tam to vždy skončí, výjimečně se to dostane k soudu, a když vidíte, jak to dopadá s Rittigem, Oleo Chemical, tak ten happyend tam vlastně není a tady v těchto případech tam občas prostě byl, což myslím, že může být specifikum té sociální žurnalistiky, že to má nějaký potenciál něco změnit.*[238]

Tento pohled je ale celkem vyhraněný a mezi narátory nepanovala vždy jasná shoda, nicméně určitou možnost změnit zejména oblast sociální politiky sociální žurnalistice přisuzuje i Třešňák.

Jaký má význam tvorba těchto textů?

> [N] v *té nejambicióznější podobě, což je ta, která se dělá dlouho a odkrývá něco, co jsme nevěděli, myslím, že ten význam může být obrovský, protože může upozornit na něco, o čem ta společnost neví, poukázat na narušování nebo upírání něčích práv, které je skandální a musí se změnit. Texty viz mnoho případů ze světa (BBC je tom mistrná), kdy se někdo nechá někde zaměstnat a vynese něco na povrch, padne ředitel, ministr, změní se systém, nastaví se jiný systém kontrol, změní se zákon a ta možnost zlepšit společenské fungování tam je. Tento potenciál má sice pravděpodobně asi jen osminka těch textů, možná ještě méně, ale ty nejlepší ho mají.*[239]

Tato významová rovina, kdy skutečně dochází k ovlivnění politiky a nějaké změně systému, se tedy podle narátorů vztahuje především k tzv. investigativní sociální žurnalistice, která, jak jsme již uvedli v základní charakteristice, je založená na pronikání do veřejnosti uzavřeného prostředí či odhalování neznámého a většinou vyžaduje i více času.

O významu sociální žurnalistiky můžeme mluvit ale i v případě textů, které prvek investigace nezahrnují. Narátoři uvádí články, díky nimž se podařilo změnit veřejné mínění či rozšířit povědomí o dané problematice, které je možné chápat jako další významové roviny sociální žurnalistiky. Čápová uvádí například téma exekucí, které časopis Respekt dlouhodobě zpracovává. Díky sérii článků se podle ní podařilo toto téma otevřít a přispět do veřejné diskuse. Snahou bylo narušit rétoriku, s jakou byly

[238] HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017
[239] TŘEŠŇÁK, P. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 25. 5. 2016 a 8. 3. 2017

přijímány zákony o exekucích, které nakonec měly větší dopad na běžné dlužníky než na neplatiče a tuneláře, kteří pro změnu na tento zákon doplácelí, a stát měl tendenci je na dluhy neupozornit včas. Respekt byl podle Čápové jedním z prvních médií, kde se na problematicky nastavený systém začalo upozorňovat, a po letech byla přijata opatření, která postavení dlužníka více chrání. Další témata, která se podle Čápové podařilo dostat do povědomí a která nabídla širší pohled na danou problematiku, byly domácí porody nebo odebírání dětí z rodin.[240]

V souvislosti s významem sociální žurnalistiky narátoři často zmiňují také funkci osvětovou nebo edukační. Ačkoliv se mnohdy jedná o témata, která jsou nám známá, nějak jim rozumíme, je povědomí o těchto tématech podle některých narátorů spíše povrchní a nedostatečné. Objevil se také názor, že se tato témata v médiích vyskytují spíše v negativních konotacích nebo jen stručně v rámci zpravodajství.[241] Sociální žurnalistika se podle narátorů pokouší o hlubší porozumění tématu, hledá příčiny a podstatu problému nebo se danou problematiku snaží vysvětlit, ukázat různé pohledy na věc a rozšířit povědomí, rovněž o neuvědomovaných tématech.

> [N] u těch provoznějších textů pak můžeme mluvit určitě o nějaké osvětové funkci. Dlouho jsem se věnoval tématu umírání doma, kdy mi psaní o tom, co a jak je, a mělo by být v souvislosti s umíráním trošku jinak a proč, přišlo, že pomáhá to společenské povědomí zvětšovat.[242]

Sociální žurnalistika podle většiny narátorů rovněž pomáhá formovat sociální cítění a prostřednictvím příběhů čtenářům umožňuje se ztotožnit s hrdiny příběhu, kteří se nacházejí v podobné životní situaci nebo řeší obdobný problém. Reibauerová v této souvislosti hovoří o kultivaci a porozumění vůči lidem, kteří jsou znevýhodnění.[243]

Většina narátorů pak v souvislosti s tématy mluví v přeneseném významu o tzv. encyklopedii života, tedy tématech, která se mohou v průběhu života týkat každého z nás.

Jaký pro vás tyto texty mají význam? Pro společnost? Jaké mají postavení v žurnalistice?

---

[240] ČÁPOVÁ, H. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 23. 2. 2016 a 30. 3. 2017
[241] HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017 tereza
[242] TŘEŠŇÁK, P. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 25. 5. 2016 a 8. 3. 2017
[243] RIEBAUEROVÁ, M. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 22. 2. 2017.

[N] *Nevím, jsou to věci, které se stávají, nebo se můžou stát každému z nás a úplně pragmaticky je dobré mít ten terén osahaný. Co mě čeká, když nezvládnu výchovu nebo jak to udělat, abych ji zvládala o něco lépe. Co mě čeká, když budu mít nějakou nemoc. To jsou věci, které je potřeba vědět a může to být cenné pro lidi, kteří v takových situacích jsou, že vidí, že nejsou sami nebo že to někdo nějak řeší. Mělo by to být důležité také pro systém, tedy asi nějaký veřejnoprávní význam. Aby ti, kdo ten systém tvoří, ať už jsou to úředníci, učitelé ve školách nebo ministři, aby ten terén trošku znali, to myslím, že může mít význam.* [244]

[244] ČÁPOVÁ, H. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 23. 2. 2016 a 30. 3. 2017

Závěr

Cílem práce bylo popsat sociální žurnalistiku jako specifický typ žurnalistiky, vymezit ji vůči příbuzným pojmům a osvětlit význam, který má pro společnost.

Na základě rešerše dostupných zdrojů a literatury jsem stanovila základní konstitutivní rysy sociální žurnalistiky a o tato zjištění jsem se dále opírala v empirické části práce založené na rozhovorech s pěti vybranými novináři z praxe.

V teoretické části práce jsem se věnovala vymezení sociální žurnalistiky vůči příbuzným pojmům a obrazu, jakým je zachycena v odborné literatuře.

Těžištěm pro základní charakteristiku sociální žurnalistiky však byla především praktická část práce a rozhovory s narátory.

Oblast sociální žurnalistiky jsme posuzovali z hlediska témat, žánru, povahy práce, práce se zdrojem, časové a psychické náročnosti a dalších kritérií jako je například role etiky či specifické vlastnosti, které novinář při práci uplatňuje.

V této souvislosti je nutné zdůraznit, že ačkoliv jsou v rámci definice sociální žurnalistiky některé aspekty důležitější a jiné méně, v určitých aspektech by se podle narátorů měly shodovat. První vlastnost, kterou by podle nich sociální žurnalistika měla splňovat je text kombinující příběh a fakta.

Sociální žurnalistiku hodnotila většina narátorů také jako oblast, kde se novinář může setkat s psychickou a emoční zátěží, která vyplývá zejména ze závazku vůči respondentovi, který je znevýhodněný a jehož osud může reálně ovlivnit.

Z hlediska práce se zdrojem je podle narátorů důležité reflektovat, kdo je zdrojem informací a tomu přizpůsobit pracovní postup. Tato práce je založena primárně na důvěře. Novinář by měl respektovat situaci, stav i přání respondenta, vyhodnotit jeho sílu i společenské postavení a tomu přizpůsobit své jednání.

V otázce, jakou roli v sociální žurnalistice hraje etika, se narátoři bez výjimky shodli, *e*tika je podle nich jedním z hlavních specifik sociální žurnalistiky, které ji odlišuje od

jiných novinářských oblastí.

Ze zjištění vyplývajících jak z empirické tak teoretické pak můžeme oblast sociální žurnalistiky považovat za specifickou také z hlediska významu, který má pro společnost.

Sociální žurnalistika může prostřednictvím textů vést ke změně špatně nastaveného systému, ovlivňovat politiku, ale také měnit veřejné mínění, rozšiřovat povědomí o dané problematice či vést k sociálnímu zcitlivění a porozumění. Smysl vidí narátoři také v možnosti čtenáře ztotožnit se s hrdiny příběhů, kteří se nacházejí v podobné situaci a řeší obdobný problém.

Z hlediska významu můžeme v souvislosti se sociální žurnalistikou mluvit o specifické oblasti, zejména pokud jde o texty, které mají potenciál dopadu na změnu politiky či systému.

Z rozhovorů provedených s vybranými novináři vyplývá, že oblast sociální žurnalistiky můžeme považovat za specifický typ žurnalistiky a to zejména v oblasti práce se zdrojem, etiky, psychické náročnosti a významu, které můžeme považovat za hlavní specifika, které ji od jiných typů žurnalistiky odlišují.

Summary

The goal of this paper was to depict social journalism as a unique type of journalism, contrast it against similar concepts and illustrate its relevance in today's society.

Based on researching the available sources and literature, an essential constitutive features of social journalism were established and these findings were used as a springboard for the empirical part dedicated to interviewing five selected prominent practitioners of social journalism.

The theorietical section deals with delineation and contrasting social journalism against similar concepts and its image as captured in academic writing.

However, the focal point of the basic characteristic of social journalism lies in the field research section consisting of interviews with narrators.

The area of social journalism was considered in terms of its subject matter, genres, character of processes involved, working with the source, time consumption and mental strenuousness as well as other criteria such as the role of ethics or other character traits employed in journalistic practice.

It is necessary to stress in connection with delineating the subject matter that although some aspects of social journalism appear to be more important than others, the narrators reached an agreement in defining some of its key aspects. A prime aspect of social journalism being a text combining a personal story with factual information.

Most narrators considered social journalism an area, where considerable emotional and mental strains appear, resulting predominatly from an obligation towards the respondent, who is disadvantaged or whose fate can be potentionally affected.

Regarding the work with the primary source it is essestial, according to the narrators, to take into account the personality of the primary source and adapt the work process accordingly. This activity is primarily based on trust. The journalist should respect his/her source's personal situation, emotional state and abide to his/her wishes. The journalist should also evaluate the source's position in power structures, his/her societal status and adapt his behaviour accordingly.

In regards to the role of ethics in social journalism , the narrators reached an unanimous agreement. Ethics being an essential trait distinguishing social journalism from other genres.

Based on findings resulting both from the theoretical and practical section of this thesis, social journalism can be deemed unique in its impact on societal issues.

Social journalism can, by means of articles, rectify a wrongly calibrated system, influence policy but also shift public opinion, raise awareness of a given problematics or lead to societal sensitization and compassion.

The narrators also see its purpose in the opportunity it presents for the reader to identify with the story's characters who find themselves in a similar situation or is confronted with a similar problem. Regarding the purpose social journalism can be seen as a distinct area, in partiular in the sense that its texts have a potential to alter the system or a specific policy.

As results from the interviews conducted, social journalism can be deemed a specific type of journalism particularly regarding sensitivity of working with the sources, its ethical dimension, its mental strenuousness and its possible societal impact, which set it apart from other types of journalism.

Použitá literatura

AUCOIN, James. The imperative of personal journalism: James Agee and Let Us Now Praise Famous Men. *Journalism.* London Sage Publications, 2016, Vol. 17(3) 281–296, DOI: 10.1177/1464884914558917.

BECH-KARLSEN, Jo. *Být přitom – Reportáž jako žánr a metoda.* Oslo: Universitetsforlaget a Institutt for Jornalistikk, 1991, 1. vydání, ISBN 82-71-47-094-9

BOWEN, Glenn A. Grounded Theory and Sensitizing Concepts. *International Journal of Qualitative Methods*. International Institute for Qualitative Methodology – University of Alberta, 2006, Volume: 5 issue: 3, page(s): 12-23, DOI: https://doi-org.ezproxy.is.cuni.cz/10.1177/160940690600500304.

BURNS, Lynette S. *Žurnalistika: praktická příručka pro novináře*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-871-6.

COWARD, Rosalind. How to die well: Aesthetic and ethical issues in confessional cancer diaries. *Journalism* [online]. 2014, 15(5), 615-628 [cit. 2017-05-18]. DOI: 10.1177/1464884914523230. ISSN 1464-8849. Dostupné z: http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1464884914523230

ČÁPOVÁ, H. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 23. 2. 2016 a 30. 3. 2017

ČÁPOVÁ, Hana. Jak zkrotit zlobivé děti? *Respekt*. Praha: Economia a.s., 2017, roč. 28, č. 7, s. 16-21, ISSN 0862-6545.

ČÁPOVÁ, Hana. Děti za zamčenými dveřmi. *Respekt*. Praha: Economia a.s., 2016, roč. 27, č. 34, s. 34-39, ISSN 0862-6545.

ČÁPOVÁ, Hana. Bojovat až do konce. *Respekt*. Praha: Economia a.s., 2016, roč. 27, č. 50, s. 40-43, ISSN 0862-6545.

ČÁPOVÁ, Hana. Dvě stě malých průzkumníků *Respekt*. Praha: Economia a.s., 2016, roč. 27, č. 46, s. 42-46, ISSN 0862-6545.

ČUŘÍK, Jaroslav. *Nové trendy v médiích*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-5825-5.

FELDSTEIN, M. A Muckraking Model: Investigative Reporting Cycles in American History. *The Harvard International Journal of Press/Politics* [online]. 2006, 11(2), 105-120 [cit. 2017-05-18]. DOI: 10.1177/1081180X06286780. ISSN 1081-180x. Dostupné z: http://hij.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/1081180X06286780

FRANK, Arthur W. Why Study People's Stories? The Dialogical Ethics of Narrative Analysis. *International Journal of Qualitative Methods.* International Institute for Qualitative Methodology – University of Alberta, 2002, Volume: 1 issue: 1, page(s): 109-117, DOI: https://doi-org.ezproxy.is.cuni.cz/10.1177/160940690200100102

GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Aktualizované a rozšířené vydání revidované Philipem W. Suttonem.Praha: Argo, 2013. ISBN 728-80-257-0807-1.

HORKÝ, Petr., BROLÍK Tomáš. Češi bez doktorů. *Respekt*. Praha: Economia a.s., 2016, roč. 27, č. 49, s. 16-21, ISSN 0862-6545.

HRADILKOVÁ BÁRTOVÁ, E. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 1. 3. 2017

JANDOUREK, Jan. *Úvod do sociologie*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-749-3.

KELLER, C. E., D. P. HALLAHAN, E. A. MCSHANE, E. P. CROWLEY a B. J. BLANDFORD. The Coverage of Persons with Disabilities in American Newspapers. *The Journal of Special Education* [online]. 1990, 24(3), 271-282 [cit. 2017-05-18]. DOI: 10.1177/002246699002400302. ISSN 0022-4669. Dostupné z: http://sed.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/002246699002400302

KLEIN, Roger D., NACCARATO, S. Broadcast News Portrayal of Minorities. *American Behavioral Scientist* [online]. 2003, 46(12), 1611-1616 [cit. 2017-05-18]. DOI: 10.1177/0002764203254617. ISSN 0002-7642. Dostupné z: http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0002764203254617

KUNDRA, Ondřej. Ztraceni na cestách. *Respekt*. Praha: Economia a.s., 2016, roč. 27, č. 28, s. 16-21, ISSN 0862-6545.

KUNELIUS, Risto., RENVALL, Mika. Stories of a public: Journalism and the validity of citizens' testimonies. *Journalism* [online]. 2010, 11(5), 515-529 [cit. 2017-05-18]. DOI: 10.1177/1464884910373533. ISSN 1464-8849. Dostupné z: http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1464884910373533

OSVALDOVÁ, Barbora., TEJKALOVÁ, Alice., ČERMÁK, Miloš., aj. *Žurnalistika v informační společnosti - digitalizace a internetizace žurnalistiky.* Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80246-1684-1.

OSVALDOVÁ, Barbora, KOPÁČ, Radim., TEJKALOVÁ, Alice., CUDLÍN, Karel, aj. *O reportáži, o reportérech*. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1781-7.

OSVALDOVÁ, Barbora., HALADA Jan., aj. *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace.* 3. rozš. vyd. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-266-7.

OVSIOVITCH, Jay S. News Coverage of Human Rights. *POLITICAL RESEARCH QUARTERLY*, Sage Publication, 1993, vol. 46, 3: pp. 671-689. Dostupné z: http://journals.sagepub.com.ezproxy.is.cuni.cz/doi/pdf/10.1177/106591299304600312

McQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. Vyd. 1. S českou předmluvou Jana Jiráka. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-200-9.

McQUAIL, Denis. *Žurnalistika a společnost*, Praha: Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3093-9.

MITCHELL, Philip. The ethics of speech and thought representation in literary journalism. *Journalism* [online]. 2014, 15(5), 533-547 [cit. 2017-05-18]. s. 92 DOI: 10.1177/1464884914523092. ISSN 1464-8849. Dostupné z: http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1464884914523092

MYRICK, Jessica G., MAJOR Lesa H. a JANKOWSKI Stacie Meihaus. The Sources and Frames Used to Tell Stories About Depression and Anxiety. *Electronic News* [online]. 2014, 8(1), 49-63 [cit. 2017-05-18]. DOI: 10.1177/1931243114523962. ISSN 1931-2431. Dostupné z: http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1931243114523962

NENGEH MENSAH, Maria., Thomas HAIG. Becoming visible, being heard? Community interpretations of first-person stories about living with HIV/AIDS in Quebec daily newspapers. *International Journal of Cultural Studies* [online]. 2012, 15(2), 131-148 [cit. 2017-05-18]. DOI: 10.1177/1367877911416884. ISSN 1367-8779. Dostupné z: http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1367877911416884

PATERSON, B. a S. SCOTT-FINDLAY. Critical Issues in Interviewing People with Traumatic Brain Injury. *Qualitative Health Research* [online]. 2002, 12(3), 399-409 [cit. 2017-05-18]. DOI: 10.1177/104973202129119973. ISSN 1049-7323. Dostupné z: http://qhr.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/104973202129119973

RUß-MOHL, Stephan. *Žurnalistika: komplexní průvodce praktickou žurnalistikou*. Přeložila Hana BAKIČOVÁ. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0158-8.

SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-3568-9.

RIEBAUEROVÁ, M. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 22. 2. 2017.

RIEBAUEROVÁ, Martina., VAISOVÁ, Tereza. Budu všude kolem tebe. *Reportér*. Praha: Reportér magazín, 2016, květen, [online]. ISSN 2336-4092. Dostupné z: https://reportermagazin.cz/a/imCv2/budu-vsude-kolem-tebe

TULLOCH, John. Ethics, trust and the first person in the narration of long-form journalism. *Journalism* [online]. 2014, 15(5), 629-638 [cit. 2017-05-18]. DOI: 10.1177/1464884914523233. ISSN 1464-8849. Dostupné z: http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1464884914523233

TRAMPOTA, Tomáš. Zpravodajství. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-096-8.

TRAMPOTA, Tomáš. VOJTĚCHOVSKÁ, Martina. *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-683-4.

TRAQUINA, Nelson. Theory Consolidation in the Study of Journalism. *Journalism* [online]. 2004, 5(1), 97-116 [cit. 2017-05-18]. DOI: 10.1177/1464884904039557. ISSN 1464-8849. Dostupné z: http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1464884904039557

TŘEŠŇÁK, P. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 25. 5. 2016 a 8. 3. 2017

TŘEŠŇÁK, Petr. AIDS se vrací. *Respekt.* Praha: Economia a.s., 2016, roč. 27, č. 16, s. 16-21. ISSN 0862-6545.

TŘEŠŇÁK, Petr. Když se ztrácí paměť. *Respekt.* Praha: Economia a.s., 2016, roč. 27, č. 35, s. 16-21. ISSN 0862-6545.

TŘEŠŇÁK, Petr. Neviditelní. *Respekt Speciál*. Praha: Economia a.s., 2015, roč. 1, č. 3, s. 5-129, ISSN 2336-6001.

TŘEŠŇÁK, Petr. Neviditelní. Děti úplňku. *Respekt Speciál*. Praha: Economia a.s., 2015, roč. 1, č. 3, s. 58-66, ISSN 2336-6001.

TŘEŠŇÁK, Petr. Neviditelní. Cena za dobrou smrt. *Respekt Speciál*. Praha: Economia a.s., 2015, roč. 1, č. 3, s. 58-66, ISSN 2336-6001.

TŘEŠŇÁK, Petr. Neviditelní. V pravém rohu nebe. *Respekt Speciál*. Praha: Economia a.s., 2015, roč. 1, č. 3, s. 24-31, ISSN 2336-6001.

TŘEŠŇÁK, Petr. Neviditelní. Dobrodružství v pavilonu č. 14. *Respekt Speciál*. Praha: Economia a.s., 2015, roč. 1, č. 3, s. 80-87, ISSN 2336-6001.

TŘEŠŇÁK, Petr. Neviditelní. Ztracené děti jdou domů. *Respekt Speciál*. Praha: Economia a.s., 2015, roč. 1, č. 3, s. 112-119, ISSN 2336-6001.

VAISOVÁ, T. 2017. Osobní rozhovor s autorem práce ze dne 20. 2. 2017

WAHL, Otto F. News Media Portrayal of Mental Illness. *American Behavioral Scientist* [online]. 2003, 46(12), 1594-1600 [cit. 2017-05-18]. DOI: 10.1177/0002764203254615. ISSN 0002-7642. Dostupné z: http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0002764203254615.

ŽIŽKOVÁ, Markéta. *Nová podoba zpravodajství a publicistiky v časopise Respekt s novým formátem. Vítězství a prohry.* Praha, 2011. 41s. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd. Katedra žurnalistiky. Vedoucí bakalářské práce Doc. PhDr. Barbora Osvaldová.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Osobní rozhovory s Petrem Třešňákem, redaktorem časopisu Respekt. 8. 3. 2017 a 25. 5. 2016 (rozhovor)

Příloha č. 2: Osobní rozhovory s Hanou Čápovou, redaktorkou časopisu Respekt. 30. 3. 2017 a 23. 2. 2017.(rozhovor)

Příloha č. 3: Osobní rozhovor s Eliškou Hradilkovou Bártovou, redaktorkou zpravodajského serveru Hlídacípes.org, ze dne 1. 3. 2017 (rozhovor)

Příloha č. 4: Osobní rozhovor Martinou Riebauerovou, spolupracovnicí magazínu Reportér. 22. 2. 2017. (rozhovor)

Příloha č. 5: Osobní rozhovor s Terezou Vaisovou, spolupracovnicí magazínu Reportér. 20. 2. 2017 (rozhovor)

Příloha č. 6: Seznam okruhů otázek pro polostrukturované rozhovory (seznam)